

A veszély fogalma és megjelenése a büntetőjogban

Jelige: Jogerő

2014

Tartalomjegyzék

1. A VESZÉLY ÉS A VESZÉLYEZTETÉS FOGALMÁRÓL ÁLTALÁBAN	3
2. VESZÉLY A BÜNTETŐJOGON BELÜL ÉS AZON KÍVÜL	5
3. AZ EGYES VESZÉLYKATEGÓRIÁK A BÜNTETŐJOGBAN	9
3.1. Rizikófokozás	17
4. A VESZÉLY FOGALMA ÉS FAJTÁI A BÍRÓI GYAKORLATBAN	22
5. AZ ELŐKÉSZÜLET ÉS A KÍSÉRLET ÉRTÉKELÉSE A VESZÉLYEZTETÉS SZEMPONTJÁBÓL	26
5.1. Az előkészület, mint a távoli veszély egyik megjelenési formája	26
5.2. Kísérlet, mint közvetlen veszélyt létrehozó cselekmény?	28
5.2.1. Az előkészülettől és a kísérlettel való önkéntes visszalépés és a veszély kapcsolata	34
5.2.2. Az alkalmatlanság és a veszély	36
6. ÖSSZEGZÉSKÉPPEN	38
IRODALOMJEGYZÉK	40

Bevezetés

Közvetlen veszély, súlyos veszély, életveszély, veszélyeztetés – e fogalmak az egyes bűncselekmények törvényi tényállásaiban jelennek meg, a Büntető Törvénykönyv azonban a mai napig adós maradt definiálásukkal. A kérdés azonban korántsem egyszerű. Hogyan állapítja meg a jogalkalmazó a közvetlen veszély kialakulását? Hol a határ a büntetőjog számára releváns és irreleváns veszély között? Fokozható-e a közvetlen veszély? E dolgozat a veszély fogalmának, és azon belüli kategóriák vizsgálatára tesz kísérletet. A dolgozat célja alapvetően egy rendszerezés, fogalmi tisztázás. Fókuszpontjában pedig a veszély fogalma áll, mely a hazai jogirodalomban és joggyakorlatban sokszor csak marginális kérdésként jelenik meg. Ennek oka lehet, hogy e témában átfogó munka legutóbb 1965-ben készült. A veszélyeztető tényállások száma a büntető törvénykönyvekben folyamatosan nő, elég, ha arra gondolunk, hogy míg a korábbi kódex eredeti állapotában mindössze 11 bűncselekmény előkészületét büntetette, addig a jelenleg hatályos törvényben már több mint 40 büntetendő előkészületi alakzat található. E kriminalizációs folyamat aktuálissá teszi, hogy tisztázzuk a büntetőjog számára releváns és irreleváns veszély fogalmát, valamint az azokon belüli kategóriák pontos elhatárolását, hiszen a különbségtétel a gyakorlat számára lehet segítség az egyes veszélyeztetési bűncselekmények tényállásszerűségének megvalósulása vizsgálatánál.

Céлом a hiánypótlás, a veszély fogalmát a ma büntetőjogában vizsgálni. Ahol lehetett és a téma kívánta, elméleti síkon közelítettem, máshol jobbnak tűnt egy-egy kérdést a gyakorlat próbájának alávetnem. E kettősség alapvetően jellemzi dolgozatomat: a dolgozat első felében a veszély általános fogalmát, a Büntető Törvénykönyv Különös Részében eredményként megjelenő veszélykategóriákat vizsgálom, elsőként elméleti síkon, majd a hazai joggyakorlat tükrében. A dolgozat másik felében a veszély általános részi megjelenését kutatom. Ahol lehetséges volt, saját állásfoglalásaimnak is teret engedtem.

1. A veszély és a veszélyeztetés fogalmáról általában

A veszély legáltalánosabb ismérveit Pintér Jenő így foglalja össze: Mindenekelőtt emberi vagy állati tevékenység (magatartás), illetőleg természeti erők felszabadulásának következménye, objektív, a tudatunktól függetlenül létező kategória, relatív fogalom, mivel csak személyek, dolgok vagy társadalmi érdekek vonatkozásában válik azzá, ami. A veszélyesnek nevezett állapot olyan külső, objektív erőket, tényezőket foglal magában, amelyek többé-kevésbé valószínűsítik a sérelmet.¹

A büntetőjog számára releváns veszély ennél szűkebb kategória. Ez esetben a jogalkotó kiválasztást eszközöl. Mindenekelőtt, a büntetőjog számára értékelendő veszély megteremtője vagy fokozója kizárólag bűnös emberi magatartás lehet. Továbbá a jogilag védett tárgyak nem bármilyen veszélyeztetése tartozik a büntetőjog szférájába. A veszély foka és a védett jogtárgy fontossága dönti el, hogy valamely, a sérelem lehetőségét is magában hordozó magatartás büntetendő lesz-e. Hogyan jelenik meg tehát a veszély a büntetőjogban?

A Büntető Törvénykönyv² bűncselekmény-fogalmának középpontjában a cselekmény áll, a magatartás, mely káros változásokat von maga után. A magatartásokat a jogalkotó társadalomra veszélyességük szempontjából osztályozza, így megkülönböztet társadalomra hasznos, közömbös és veszélyes magatartásokat.³ Azokat a tevékenységeket, melyek a társadalomra veszélyt jelentenek, s ezt a jogalkotó észlelte, így bűncselekménnyé nyilvánítja. A magatartás következtében a környezetben beálló változásokat a magatartás következményeinek nevezzük.⁴ Akkor, ha a magatartás a bűncselekmény tárgyaként védett társadalmi viszony hátrányos megváltozásával jár, eredményről beszélünk. Ha viszont a magatartás olyan helyzetet idéz elő, amely a bűncselekmény tárgyának hátrányos megváltozását valószínűsíti, veszélyeztetésről van szó.⁵

Balogh Ágnes szintén különbséget tesz eredmény és veszélyeztetés között. Mindkét fogalmat a magatartás következményének jelöli. Véleménye szerint azonban a veszélyeztetés és a veszély fogalma között szükséges különbséget tenni. Noha mindkettő a károsodás bekövetkezésének lehetőségét jelenti, a veszélyeztetés tágabb térrésumot fed le. A veszély szerinte egy objektív

¹ PINTÉR Jenő: *A veszély fogalma és jelentősége a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965. 61.

² 2012. évi C. törvény.

³ BÉKÉS Imre: *A gondatlanság a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1974. 82.

⁴ FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog - Általános Rész*. Budapest, Osiris Kiadó, 2006. 82.

⁵ Uo. 82.

helyzet, állapot, a veszélyeztetés pedig a veszélyes állapotot létrehozó cselekményt is magába foglalja. Így a cselekmény következménye a veszély és nem a veszélyeztetés.⁶

Egy adott cselekmény társadalomra veszélyessége tehát kétféleképpen valósulhat meg. Az első esetben az adott magatartás sérti a törvényhozó által védeni kívánt érdeket, azaz a védett jogi tárgyat, a másik esetben a cselekmény csak veszélyezteti azt. Ez esetben beszélünk veszélyeztetésről. A cselekmény társadalomra veszélyessége és annak veszélyeztető jellege tehát egymással szoros összefüggésben vannak.⁷ A cselekmény társadalomra veszélyességének mértéke attól függ, hogy mennyire hoz veszélybe, vagy milyen mértékben sért valamely érdeket. A Btk. tényállásait áttekintve, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy minél fontosabb a védett tárgy, minél nagyobb az adott cselekmény által létrehozott sérelem, illetőleg veszély, annál nagyobb az adott cselekmény társadalomra veszélyessége.

A bűncselekménytan, ezen belül pedig a törvényi tényállás tana az eredmény léte vagy hiánya alapján kétféle bűncselekményfajtát különböztet meg. Azokat a bűncselekményeket, melyek tényállásai eredményt tartalmaznak anyagi, másként materiális bűncselekményeknek nevezzük. Ezzel szemben azokat a bűncselekményeket, melyek tényállásaiban ilyen ismerv nem található, alakai vagy immateriális bűncselekményként jelöli a jogirodalom. A fentiek alapján az eredményt tartalmazó bűncselekményeket is tovább bonthatjuk sértő eredményt tartalmazó és veszélyhelyzetet, mint eredményt tartalmazó materiális bűncselekményekre. Ennek alapján különbséget teszünk sértési materiális bűncselekmény és veszélyeztetési materiális bűncselekmény között

A veszélyeztetési materiális bűncselekmények törvényi tényállásaiban tehát eredményként a veszély, mint a cselekmény hatásaként jelentkező állapot szerepel. Viszonylag nagyszámú bűncselekménynél e jogtárgy-veszélyeztetés az elkövetési tárgy veszélyeztetése nélkül jelenik meg (például a lázadás, a hazaárulás). Pintér Jenő ennek kapcsán arra a következtetésre jut, hogy míg e bűncselekményeknél a jogalkotó a távoli veszélyeztetés létét is pönalizálja, addig azoknál a bűncselekményeknél, melyeknek elkövetési tárgya van, általában az elkövetési tárgy közvetlen veszélybe hozása képez bűncselekményt.⁸

⁶ BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog – Általános rész*. Budapest, Osiris Kiadó kft., 2010. 102–103.

⁷ PINTÉR i.m. 13.

⁸ Uo. 19.

2. Veszély a büntetőjogon belül és azon kívül

A veszély fogalmának meghatározására a jogirodalomban eltérő tételek találhatók. A büntetőjogtudományban általánosan elfogadott meghatározás szerint a veszély egy olyan helyzet, amikor fennáll a védett jogtárgy (élet, testi épség vagy egészség, vagyoni javak, közbiztonság) sérelmének lehetősége.

Angyal Pál a veszély alatt valamely hátrány bekövetkezésének közeli lehetőségét, valószínűségét érti.⁹ Angyal nem hagy kétséget afelől, hogy a veszélyen objektív jelenséget ért, melynek szerinte lényeges eleme egy jövőben bekövetkező sérelem objektív lehetősége.

Viski László szerint a veszély lehetőség a sérelem bekövetkezésére. Objektíve a veszélyhelyzet egy olyan szituáció, amely magában hordja az események káros irányú, sérelem bekövetkezésének irányába ható továbbfejlődésének magját. Szubjektíve a veszélyfogalom lényegében ítélet a szituáció felett.¹⁰

Vámbéry Ruzssem a büntetőjogilag releváns veszéllyel kapcsolatban úgy vélekedik, hogy azt a jogalkotó olykor kifejezetten megjelöli, ám a veszélyt kell eredménynek tekintenünk a cselekvésben kimerülő bűncselekmények tekintetében is. A veszély, mint állapot a cselekvés által a külvilágban tett hatás fogalma alá esik és a jogsértés valószínűségét vagy komoly lehetőségét jelenti. Büntetőjogilag azonban abnormális veszélyeztetés lehet csak számottevő, a kockázat soha. A veszélyt a kísérlet ismérvének tartja. Véleménye szerint a veszély a körülmény olyan alakulása, amely azt az aggodalmat kelti, hogy a körülményekből baj származhat.¹¹

Pintér Jenő hasonlóan a veszély ismérvének tekinti annak lehetőségét.¹² Ez azt jelenti, hogy a veszély kisebb-nagyobb valószínűségi fokban magában rejt, hordoz olyan tényezőket, amelyek valamely sérelem keletkezésének objektív tényezőit jelentik. A későbbiekben látni fogjuk, hogy az egyes veszélykategóriák közötti különbség éppen a lehetőségen belül, a valószínűség szintjén dől el.

⁹ ANGAL Pál: A veszélyfogalom a büntetőjogban. In: Dr. Lukinich Imre (szerk): *Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből V. kötet*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1942. 4–5.

¹⁰ VISKI László – IMRE Iván – TERNAI Zoltán: *Közúti közlekedési balesetek elbírálása*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1963. 56.

¹¹ VÁMBÉRY Ruzssem: *Büntetőjog*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1913. 213–214.

¹² PINTÉR i.m. 46.

Egyes szerzők a veszélyen egy folyamatot értenek, melynek egy-egy stádiumát tekintik veszélynek. Angyal idézett művében írja, hogy a veszély valamely hátrány felé áramló indításra kész vagy útban lévő folyamat.¹³ Földvári szerint a veszély a hátrányos helyzet beállásának a lehetetlensége és tényleges bekövetkezése között foglal helyet. E két határ közti vonal minden pontja veszélyes. Véleménye szerint a legtávolabbi a veszélyeztetés akkor, amikor csak kis lehetőség áll fenn arra nézve, hogy a hátrányos helyzet be fog következni. E ponttól kezdve a veszélyeztetés egyre közelebbi, a veszélyesség pedig egyre nagyobb, míg elérünk addig a helyzetig, amikor a hátrányos állapot bekövetkezése szinte biztosnak vehető. Szerinte e két végpont között mennyiségi különbség áll fenn és e kontinuumon belül éles határt húzni nem lehet. Álláspontja szerint e távoli veszélyeztetés – a valószínűség fokának a növekedésével – átmegy közeli veszélyeztetésbe, majd egy ponton hirtelen, ugrásszerű változással beáll a hátrányos helyzet.¹⁴

Ugyanígy folyamatnak tekinti, bár egy másik bűncselekmény, a közúti veszélyeztetés törvényi tényállásának elemzésénél fejti ki tézisért Erdősy Emil is: „ennél a bűncselekménynél nem elegendő a veszélyfolyamat megindítása, hanem a veszélyhelyzet kialakulásának mennyiségileg előrehaladottabb stádiuma szükséges. A törvényi tényállás közvetlen veszélyt jelöl meg. (...) a büntetőjogi felelősség a sérelem irányába haladó változást folyamatnak annál a pontjánál kezdődik, amikor a személyi sérülés a hasonló közlekedési helyzetek statisztikai átlagában számítva nagy valószínűséggel bekövetkezik, de nem elkerülhetetlen.”¹⁵

Az eddig hivatkozott szerzők állásfoglalásaiból elmondhatjuk, hogy a veszély ismérveinek objektív jellegét, relatív voltát és a sérelem lehetőségét tekintik.

A veszély objektív abban az értelemben, hogy létrehozója (ti. a büntetőjogilag értékelt veszélynek) kizárólag objektív emberi magatartás lehet, így az általa okozott állapot is objektív jelenség. Ez azt jelenti, hogy a veszély nem függ szubjektív emberi felismeréstől, valamint az egyénben keltett szubjektív érzettől. Ezzel ellentétes álláspontot is találunk a jogirodalomban. Dezső László szerint, noha az eredmény mindig objektív, a veszélyeztetés nem feltétlen.¹⁶ Hivatkozik Békés Imrére, aki szerint a közvetlen veszély a pusztán szabályszegés tényén túlterjedő olyan esemény, amelynek fennállása külön megítélést igényel. Így a közvetlen

¹³ ANGAL i.m. 5.

¹⁴ FÖLDVÁRI József: *Az egység és halmazat határesei a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1962. 71.

¹⁵ ERDŐSY Emil - FÖLDVÁRI József - TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog - Különös rész*. Budapest, Osiris kiadó, 2007. 171.

¹⁶ DEZSŐ László: *Az orvos büntetőjogi felelőssége*. Budapest, BM Könyvkiadó, 1979. 222.

veszély normatív kategória.¹⁷ Álláspontom szerint a veszély léte vagy nem léte nem bírói ítélet függvénye. Objektív kategória, hiszen a külvilágban létezik és változást von maga után, a bíró pedig ex post ítéletet mond róla. Minderre az ítélkezési gyakorlat is hivatkozik.¹⁸

A veszély további ismérve, hogy relatív fogalom, mivel csak személyek, dolgok vagy társadalmi érdekek vonatkozásában válik azzá, ami.

Angyal,¹⁹ Horváth,²⁰ Pintér²¹ egyetért abban, hogy a veszély ismérve, hogy magában hordozza a sérelem lehetőségét. Ez azt jelenti, hogy a veszélyhelyzet valamilyen valószínűségi fokban magában hordoz olyan tényezőket, amelyek a sérelem objektív lehetőségeit jelentik. Valamennyi szerző a különböző veszélykategóriák között különbséget a lehetőség szintjén tesz. Azonban a lehetőség tág fogalom. Annak kapcsán azt szükséges vizsgálnunk, hogy milyen fokú, milyen intenzitású sérelem lehetőség szükséges egy cselekmény pönalizálásához. Mindemellett a joggyakorlat is több esetben vizsgálja a sérelem bekövetkezésének lehetőségét az adott cselekmény tényállásszerűségének megállapíthatósága kapcsán.²²

Székely a veszély és a közvetlen veszély között aszerint disztinkvál, hogy a (egyszerű) veszély a sérelem lehetőségét, míg a közvetlen veszély már valószínűséget hordoz magában.²³ Nem hagy kétséget afelől, hogy e két fogalom között mennyiségi különbség áll fent. Így az egyik könnyen átmehet a másikba, tehát az egyszerű veszély közvetlen veszéllyé alakulhat. Angyal a veszély fogalmát érdeklő vagy reális 'lehetségesen' azt érti, ami megvalósítható, ami megvalósulhat.²⁴

Pintér a lehetőségen azt érti, hogy a természet törvényszerűségei, tárgyai, a tárgyak belső tulajdonságai nem állnak útjában annak, hogy valamely emberi tevékenység által elindítható legyen egy okfolyamat, illetőleg végbemenjen vagy megszakadjon.²⁵ Szerinte is a lehetőség fogalmával különbség tehető az egyes veszélykategóriák között, azonban szerinte e különbségtétel nem mennyiségi, hanem minőségi distinkciót eredményez.

¹⁷ BÉKÉS i.m. 297.

¹⁸ BH1996. 132.: A veszélyeztetés abban áll, hogy az elkövető a védett jogtárgyat veszélynek teszi ki, megteremtve a sérelem beállásának az objektív lehetőségét.

¹⁹ ANGAL i.m. 4–5.

²⁰ HORVÁTH Tibor: *Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965. 434.

²¹ PINTÉR i.m. 63.

²²pl.: BH1991. 268.: A veszélyeztetési eredmény megvalósulásához nem követeli meg sem a baleset bekövetkezését, sem a veszélyhelyzet közvetlen voltát, hanem elegendő ezek bekövetkezésének reális lehetősége.

²³ SZÉKELY János: Egyes veszélyeztető bűncselekményekről. *Jogtudományi közlöny*, 1954/4. 149.

²⁴ ANGAL i.m. 16–17.

²⁵ PINTÉR i.m. 51.

A lehetőség tehát immanens eleme a veszélynek. Azonban az említett lehetőség-meghatározások nem adnak eligazítást abban a kérdésben, hogy a jogalkotó által milyen fokú, milyen realitású sérelem-lehetőség érdemel büntetőjogi kiválasztást. E kiválasztásnál a jogalkotó szempontként a védett jogtárgy fontosságát, valamint a sérelemben fordulás lehetőségének valószínűségét veheti figyelembe. A veszély fogalmához, kategóriái közötti differenciáláshoz tehát a lehetőségen belül a valószínűség számításával juthatunk el.

A kérdés tehát az, hogy elegendő-e ezen pönalizáláshoz önmagában a sérelem távoli lehetősége vagy a büntetőjog által értékelt veszélynek a sérelem magasabb valószínűségi fokán kell állnia. Angyal szerint nyilvánvaló, hogy a büntetőjogi értelemben vett veszélyről csak akkor beszélhetünk, ha az nem pusztán lehetőség, hanem a valószínűség szintjén realizálódik, sőt annak is csak bizonyos foka esetén.²⁶ Hasonlóan vélekedik Kádár Miklós is, aki szerint létjogosultsága csak olyan veszélynek lehet, amely a sértés közvetlen lehetőségét hordja magán, mely alapján valószínűsíteni lehet a sérelem bekövetkezését.²⁷ Véleménye szerint a sérelem pusztán lehetőségének a büntetőjog érdeklődési körébe vonása a releváns veszélyfogalom, valamint a veszélyeztető bűntettek túlságos és nem kívánatos kiterjesztését jelentené.

Annak vizsgálata tehát, hogy egy magatartás milyen gyakorisággal megy át sérelemben, adja meg a valószínűség fokát. Így ha egy emberi magatartás sérelemben fordulási valószínűségi száma nagy, az a magatartás magában hordozza a sérelem közeli, reális lehetőségét.²⁸ Ez azonban nem automatizmus, az egyenletnek van változója, szubjektív tényezője, mégpedig, hogy e büntetőjogilag értékelt magatartás forrása az ember, aki a cselekvést bármikor abbahagyhatja, s ezzel egyidejűleg a veszélyt megszüntetheti. Ezt később a kísérlettel és előkészülettel való önkéntes elállás problematikájánál vizsgálom.

A valószínűségszámítás a büntetőjog számára e téren tehát hasznos célt szolgál. Vizsgálata (az adott cselekvés a sérelem lehetőségnek milyen valószínűségét vonja maga után) a büntetőjog számára releváns-irreleváns veszély közötti, illetve azokon belüli distinkciótételt segíti elő. Ennek segítségével a jogalkotó éles határt tud húzni a büntetőjog szférájába tartozó és azon kívüli veszélyeztető magatartások között. Ha e számítás eredményeként a jogalkotó úgy látja, hogy egy adott cselekmény reálisan fenyeget valamely védett jogtárgyat, pönalizálja azt. A valószínűség foka tehát minőségi értékmérője a veszélynek. Minél nagyobb egy cselekmény

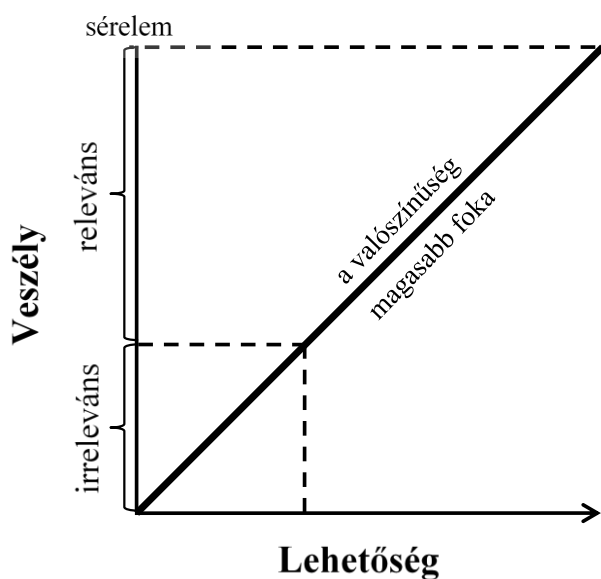
²⁶ ANGAL i.m. 20.

²⁷ KÁDÁR Miklós: A gondatlan bűnösség és a gondatlanságból elkövetett bűncselekményekért való felelősség. *Jogtudományi Közlöny*, 1961, 1-2. sz. 8-9.

²⁸ PINTÉR i.m. 57.

sérelembe fordulásának lehetősége, annál nagyobb a veszély, mely minőségileg különbözik a valószínűség alacsonyabb fokán álló veszélytől. Szemléletesen ír erről Székely. Szerinte a veszély két fajtája közötti határ megvonásának problémáján még a legalaposabb filozofálás sem segít át bennünket. Amit lehetségesnek mondunk, az kisebb mértékben, amit valószínűnek, az nagyobb mértékben veszélyes.²⁹

Mindezt a következő ábra segítségével szemléltetem.

1. ábra: a veszély és a lehetőség kapcsolata

3. Az egyes veszélykategóriák a büntetőjogban

A hatályos Btk. több veszélyfogalmat használ: így említést tesz társadalomra veszélyességről, közveszélyről, életveszélyről, közvetlen veszélyről, súlyos veszélyről, fogalmukat (a társadalomra veszélyességen kívül) azonban nem adja meg. A meghatározás így az elméletre illetve a gyakorlatra ró nehéz feladatot. A jogirodalom és a gyakorlat általánosságban több különböző veszélyfogalmat használ: absztrakt veszély, konkrét (reális) veszély, távoli veszély, közvetlen veszély. E kategóriák a különböző szerzőknél más-más jelentést kapnak és a legritkább esetben azonosíthatók egymással.

²⁹ SZÉKELY i.m. 151.

Székely szerint az egyszerű (absztrakt) és közvetlen veszély közti distinkció helytelen felosztás. Véleménye szerint helyesebb a lappangó (látens) és a nyilvánvaló (manifeszt) veszély közötti megkülönböztetést használni.³⁰ Viski, Horváth, Kádár is absztrakt és közvetlen veszély között tesz különbséget. Irk konkrét és generális veszélyeztetésről ír.³¹

Pintér helyesen állapítja meg, hogy létezik a büntetőjog szempontjából releváns és irreleváns veszély.³² Emellett különbséget tesz távoli (absztrakt), közvetlen veszély és közveszély között. Hivatkozik Angyalra is, aki ugyanígy disztíngvál. Álláspontom szerint a közveszély nem önálló veszélykategória, szerintem speciális, nevesített veszélyfajta, mely nem minőségileg, hanem mennyiségileg tér el a többi veszélykategóriáitól.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a közvetlen veszély fogalma a büntetőjog által használt veszélykategóriák közül a legkomolyabb fenyegetést hordozza magában. Ha a szavak általánosan elfogadott jelentéséből indulunk ki, akkor az absztrakt veszély párjaként állíthatjuk a konkrét veszélyt, a távoli veszély inverze pedig a közvetlen veszély.

Békés gondatlansággal kapcsolatos állásfoglalása során írja, hogy a közlekedés elismerésével az állam és a társadalom az absztrakt baleseti veszéllyel eleve számol, s ezen eszközök üzemeltetését annak ellenére engedélyezi, hogy statisztikailag az absztrakt veszély sérelembe fordulásának lehetőségét előre látja. Az engedélyen túl jelentkező eredmény már minőségileg más veszély, így kívül reked a jogalkotó által tolerált körön.³³

Erdősy Emil a közlekedési bűncselekményekkel kapcsolatban a következőképpen vélekedik az absztrakt veszélyről. Önmagában a közlekedési szabályok megsértése nem idézi elő feltétlenül a büntetőjogi felelősséget, hanem csak a törvényi tényállásban megjelölt következmény megvalósulásával jön létre. Ez a következmény olyan helyzet kialakulása, amely más vagy mások élete vagy testi épsége szempontjából veszélyes, mert magába foglalja a sérelem bekövetkezésének távoli lehetőségét. Erdősy abból indul ki, hogy a vasúti, légi, vízi közlekedés tárgyi sajátosságainál fogva eleve veszélyes az életre vagy a testi épségre. Így a balesetek távoli lehetősége akkor is fennáll, ha a járművezetők maradéktalanul betartják az ide vonatkozó szabályokat. Ennél fogva szerinte nem köthető a büntetőjogi felelősség az absztrakt veszélyhelyzet létrehozásához. A büntetőjogi felelősséghez az szükséges, hogy a szabályszegés

³⁰ SZÉKELY i.m. 152.

³¹ IRK ALBERT: *A magyar anyagi büntetőjog*. Pécs, Dunántúli Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda Rt, 1933. 158.

³² PINTÉR i.m. 63.

³³ BÉKÉS i.m. 214–215.

olyan változásfolyamatokat indítson el, amely a nyugvó állapotban lévő baleseti tényezőket mozgásba hozza, ahol nemcsak lehetséges, hanem valószínű is a hátrányos változás.³⁴

Molnár Gábor szintén a közlekedési bűncselekményekkel kapcsolatban fejti ki álláspontját, mely szerint a tényállásszerű magatartáshoz nem szükséges, hogy a szabályszegés folytán az emberi életet vagy testi épséget fenyegető közvetlen veszélyhelyzet alakuljon ki. Elegendő az absztrakt veszély bekövetkezése, az élet vagy a testi épség távolabbi veszélyeztetése is, amelyben a sérelem bekövetkezése valószínű, de nem következik be feltétlenül, szükségszerűen.³⁵

Tehát az absztrakt veszély fogalmát Molnár is az élet vagy a testi épség távolabbi veszélyeztetésében látja, azonban szerinte az absztrakt veszély megvalósulása esetén a magatartás már tényállásszerű egyes közlekedési bűncselekmények esetén, míg Erdősy szerint az absztrakt veszély létrehozásához nem köthető a büntetőjogi felelősség.

Pintér Jenő az absztrakt veszély fogalmát a távoli veszély fogalmi körébe vonja.³⁶ Véleménye szerint a távoli-egyszerű-vélt-absztrakt veszély egy kategória, ugyanazt a tartalmat fedi. Szerinte a távoli veszély (mint a büntetőjogi veszélykategóriák általában) objektív, mely további „lökés” folytán mehet át sértésbe. E létrehozott tényezők hatóereje kevés sértést előidézne, inkább feltételei a sértésnek, mintsem okai.

Hazai jogirodalmunkban szinte a legteljesebb áttekintést e témáról Pintér Jenő adta. Véleménye szerint a veszély a sérelem feltétele, mely állapotban olyan tényezők sűrűsödnek, amelyek a sérelem irányába hatnak, vagy legalábbis annak feltételeiként értékelhetők, ám ekkor még akadnak annak gátjai is.³⁷ Szerinte a távoli veszély az, mikor nincs abszolúte kizárva a sérelembe fordulás lehetősége.³⁸ Tehát bármilyen kismértékű a sérelem valószínűsége, már veszélyről beszélünk. Véleménye szerint a távoli és az absztrakt veszély egymást fedő kategória, egyaránt jelent büntetőjogi és azon kívüli kategóriát.³⁹ Álláspontom szerint ez a meglátás téves. Egy veszélyfogalom nem lehet egyszer releváns a büntetőjog számára, máskor pedig irreleváns. Ezt könnyű belátni, ha azokra a bűncselekményekre gondolunk, melyeknek szabálysértési alakzatuk is van. Szükség van egy éles határ megvonására, ami meghatározza,

³⁴ ERDŐSY - FÖLDVÁRI - TÓTH i.m. 168–169.

³⁵ BELOVICS Ervin - MOLNÁR Gábor - SINKU Pál: *Büntetőjog II. - Különös rész a 2012. évi C. törvény alapján*. Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, 2012. 279.

³⁶ PINTÉR i.m. 65.

³⁷ Uo. 65.

³⁸ Uo. 68.

³⁹ Uo. 69.

mely cselekmény tartozik még a büntetőjog által tolerált és mely már értékelt területre, így mely valósít meg szabálysértést és mely bűncselekményt, hiszen az e magatartások által létrehozott veszély minősége eltér. A veszélyes üzemek létezése, a közlekedés, egyes foglalkozások már önmagukban hordozzák a sérelem lehetőségét, azaz a veszélyt. Ezek léte a büntetőjog számára irreleváns. A közlekedési szabályok megszegése is adott esetben létrehoz egy veszélyhelyzetet, de ez sok esetben még szabálysértési jogi kategória. Azonban a KRESZ-be foglalt rendelkezések megsértése minőségileg más veszéllyel is járhat, amely iránt a büntetőjog már nem maradhat közömbös. Így véleményem szerint a mindennapi élet immanens veszélyei az absztrakt veszély körébe vonhatóak, melyek iránt a büntetőjog közömbös marad, azonban ha a veszély konkréttá alakul, az a büntetőjog reakcióját váltja ki. A kettő tehát ebben az értelemben különbözik, nem lehet, nem szabad egy fogalom alá vonni a veszély e két típusát, minőségi eltérésük okán.

A konkrét veszély kapcsán Dezső László megjegyzi, hogy szűkebb értelemben veszélyeztetési tényállás az, mely egy konkrét veszélyhelyzetet értékel. Ebbe a körbe tartozik szerinte az orvos büntetőjogi felelőssége szempontjából kiemelkedő jelentőségű foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés is.⁴⁰

Hasonlóan vélekedik Wiener A. Imre is, aki szerint a közvetlen veszély konkrét személy élete, testi épsége, erkölcsi vagy szellemi fejlődése hátrányos változásának a lehetőségét teremti meg.⁴¹

Kádár Miklós szerint a közvetlen veszély objektív helyzet, amelyben a káros következményekre közvetlenül vezető kauzális folyamat már megindult, vagy a folyamatot közvetlenül elősegítő ok már létezik, illetve e folyamatot gátló ok már elhárult.⁴² E meghatározás lényege a kauzális folyamat, mely elindult, ám a végpontba elérés már a véletlenül múlik.

Horváth Tibor szerint a közvetlen veszély az élet, testi épség, egészség sérelmének reális lehetőségét jelenti, mely helyzetre és személyre konkretizált veszély.⁴³ Máshol a közvetlen veszély lényegének azt tekinti, hogy az a veszély általános jellegéből kilépve, külsőleg felismerhető formában, egyes személyhez vagy személyekhez kapcsolódva jelentkezik.⁴⁴

⁴⁰ DEZSŐ i.m. 16.

⁴¹ BÁRD Károly - GELLÉR Balázs - LIGETI Katalin - MARGITÁN Éva - WIENER A. Imre: *Büntetőjog - Általános rész*. Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2002. 67.

⁴² KÁDÁR i.m. 9.

⁴³ HORVÁTH i.m. 434.

⁴⁴ HORVÁTH Tibor – NAGY Ferenc: *Büntetőjog - Különös rész I.* Miskolc, Bíbor Kiadó, 1997. 107.

Kereszty Béla is hasonlóan definiálja a közvetlen veszély fogalmát, amely szerinte az élet, testi épség vagy egészség azonnali sérelmének reális lehetőségét hordozza, helyzetre és személyre konkretizáltan, külsőleg felismerhető formában.⁴⁵ A távoli veszélyt pedig ekképpen definiálja: távoli a baleset bekövetkezésének a veszélye, amennyiben – ha nem is azonnal és nem is személyre konkretizáltan – olyan helyzet jön létre, amelynél más vagy mások élete, testi épsége valószínűleg veszélybe kerülhet.⁴⁶

Láthatjuk tehát, hogy a különböző veszélykategóriák meghatározása a jogirodalomban nem egységes. Kialakultnak a közvetlen veszély fogalmát tekinthetjük, ám a közvetlen veszély valamint a konkrét veszély fogalmát sokszor egymással azonosítják. Általános jelenség továbbá az egyes veszélyfogalmak közötti határ elmosódása, amely az egyes veszélyeztetési deliktumok meghatározása szempontjából aggályos.

A magam részéről Balzac intő szavait megfogadva, mely szerint „A meghatározás kívánalma mellett ott lesekedik a belegabalyodás veszélye”, valamint a régi római jogi regulát szem előtt tartva – *Omnis definitio in jure civili periculosa est, parum est enim, ut non subverti posset*⁴⁷ – a különböző veszélykategóriák fogalmát nem kívánom megadni. A probléma megoldásaként helyesnek Balogh Ágnes nézetét⁴⁸ kívánom elfogadni, aki ekképpen tesz különbséget a különböző veszélyfogalmak között: szerinte a veszélyfolyamatban a legtávolabbi veszélyhelyzet az absztrakt veszély. Ez olyan helyzet, amely objektív tulajdonságainál fogva a károsodás lehetőségét jelenti. A jogrend a mindennapi élet működésének biztosítása érdekében engedélyezi bizonyos veszélyforrások megteremtését és fenntartását. Ezeknek már a pusztán létezése is veszélyt jelent az állampolgárok személyére, testi épségére, egészségére illetve bizonyos vagyontárgyakra. Balogh Ágnes szerint az absztrakt veszély az, amelyet a büntetőjog még nem értékel, de elfogadja létezését. Álláspontom szerint ez a meglátás nehezen vitatható. Kiegészíteni annyival kívánom, hogy ezen absztrakt veszély, noha a büntetőjog még nem értékeli, más jogterületek, mint a polgári jog, a munkajog és a szabálysértési jog reakcióját már kiválthatja. Gondoljunk csak a veszélyes üzemek létezésére és az ezzel kapcsolatos fokozott felelősségi szabályokra, vagy akár a munkabalesetre.

Az absztrakt veszélyből alakul ki a konkrét veszély, melynek lényege, hogy a jogi tárgy sérelmének bekövetkezéséhez vezető okfolyamat már megindult, meghatározhatóvá vált az a

⁴⁵ KERESZTY Béla: Két javaslat a közlekedési bűncselekmények kodifikációjához. *Magyar Jog*, 2005/5. 274.

⁴⁶ Uo. 276.

⁴⁷ Minden definíció veszélyes, mert kevés az olyan, amelyet ne lehetne a visszájára fordítani.

⁴⁸ BALOGH Ágnes: *Az egészség védelme a büntetőjogban PhD-értekezés*. Pécs, 2006. 123.

személyi vagy tárgyi kör, amelyet a hátrányos változás lehetősége érint, mely változás bekövetkezésének lehetősége ekkor már valószínű. Véleménye szerint a konkrét veszély annak függvényében lehet távoli vagy közeli, hogy lehetséges-e és milyen módon a sérelem bekövetkezésének elhárítása. A távoli veszély a konkrét veszély kezdete, az a legkorábbi időpont, amikor még be lehet, illetve be kell avatkozni a sérelem elhárítása érdekében. A közeli (közvetlen) veszély esetében a hátrányos változás bekövetkezésének lehetősége valószínű, annak kiküszöbölése általában csak a véletlenül múlik.⁴⁹ Emellett megjegyzi, hogy a konkrét veszély nem azonosítható a közvetlen veszéllyel, hanem azt a közvetlen veszély egy megnyilvánulási formájának tekinti.⁵⁰ Álláspontom szerint ez a felosztás a Btk. Különös Részében eredményként büntetni rendelt veszélykategóriák tekintetében helytálló. Véleményem szerint azonban szerencsésebb lenne a Balogh által távolinak nevezett veszély elől a távoli jelzőt elhagyni, vagy egyszerű veszélyre cserélni, mivel az sok félreértésre adhat okot. A távoli jelző talán kissé csökevényesnek, mennyiségileg tűnhet kevésnek a közvetlen veszéllyel szemben, holott tudjuk, hogy közöttük az eltérés minőségi. Emellett a közvetlen veszély kizárólag azokra az estekre szűkítését, ahol a sérelem bekövetkezésének elmaradása már csak a véletlenül múlhat, túl szélsőségesnek találom. E probléma a közvetlen veszély fokozhatósága kapcsán merül fel a későbbiekben.

Milyen következtetéseket vonhatunk le ebből?

A veszélynek nevezett állapot tehát a sérelem feltétele, ám sérülés kialakulásához szükség van további feltételek beálltára. Noha egyes szerzők különbözőképpen látják az egyes veszélykategóriák mibenlétét, mégis közősek abban, hogy térbeli-időbeli közelségük vagy a sérelem bekövetkezésének lehetősége, valószínűség alapján igyekeznek disztigválni az egyes veszélykategóriák között. Az absztrakt veszély áll a védett tárgy sérelemhez a legtávolabb. E veszélyhelyzetet értékelheti például a polgári jog valamint a szabálysértési jog is. Az absztrakt veszély együtt jár a technika fejlődésével, a Békés Imre által „szupercivilizációnak” emlegetett jelenséggel. A technika mindig magában rejtette a hasznos és veszélyes kettősségét: a tömegközlekedés, az atomenergia, a gépek működtetése egyaránt előnyös és veszélyes. Társadalmi igény az emberi élet, egészség, testi épség védelme, ám ugyanúgy igény fűződik a gyors közlekedéshez, áruszállításhoz valamint az olcsó energiatermeléshez. S mivel a jog társadalmilag meghatározott, mélyén társadalmi, gazdasági és politikai determinánsok rejlenek, megengedi az absztrakt veszély létezését. A következő lépcső Balogh szerint, mellyel már a

⁴⁹ BALOGH (2006) i.m. 123.

⁵⁰ BALOGH Ágnes: A veszély fogalmának értelmezése a büntetőjogban. *Rendészeti szemle*, 2007, 9. sz. 102.

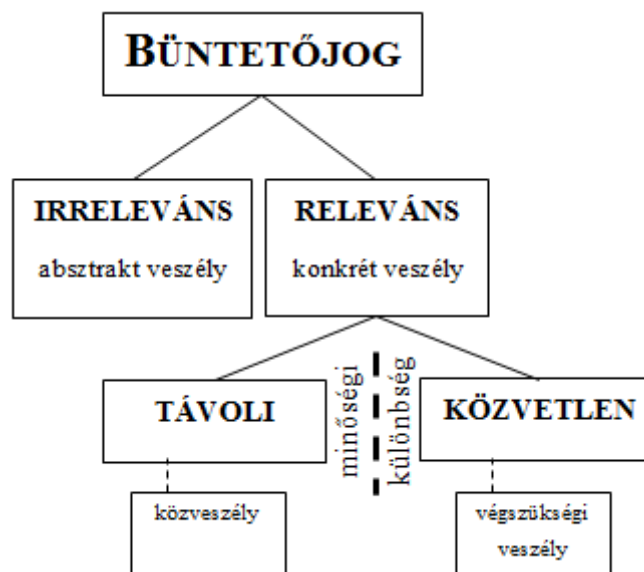
büntetőjog szférájába lépünk, a konkrét veszély. Itt különbséget tesz távoli illetve közvetlen veszély között. Véleményem szerint a távoli veszély fogalmi körébe vonhatjuk például a törvény által büntetni rendelt előkészületet, valamint a Btk. Különös Részében megjelenő veszélyeztetési deliktumokat, kivéve ahol a jogalkotó a pönalizáláshoz a közvetlen veszély létét kívánja meg. Álláspontom szerint ugyanis minden esetben, mikor a jogalkotó közvetlen veszély létrejöttét határozza meg egy deliktum törvényi tényállásának részeként, ezt kifejezetten teszi, kifejezetten kell tennie. E közvetlen veszély ugyanis a fenti veszélykategóriák közül a legnagyobb fenyegetést hordozza magában, így a jogalkotónak kifejezetten meg kell határoznia azokat az eseteket, mikor a büntetőjogilag értékelt pusztá, egyszerű távoli veszéllynél magasabb kategóriát kíván meg a tényállásszerűség megállapításához. Ezt a hatályos Btk. Különös Részében három esetben kívánja meg, eredményként a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállásánál, valamint a közúti veszélyeztetésnél, előfeltételként pedig a segítségnyújtás elmulasztása deliktumnál. Álláspontom szerint a többi veszélyeztetési bűncselekmény tényállásszerűségének megállapításához elég a védett jogtárgy távoli, egyszerű veszélyeztetése is. Véleményem szerint az eddig tárgyalt négy veszélykategória mellett két speciális is megjelenik a hatályos jogunkban: a közveszély valamint a végszükségi veszély.

Veszélyről akkor beszélünk, ha reálisan számolni lehet személyek, anyagi javak sérelmével. A veszély akkor válik közveszéllyé, ha nem csupán egy vagy több, de mindenesetre nem kyszámú meghatározott személy, hanem meg nem határozott vagy nagyobb számú meghatározott személy életét, testi épségét fenyegető helyzet alakul ki, illetve, ha jelentős értékű dolgok kerülnek olyan körülmények közé, hogy megsemmisülésük vagy megrongálódásuk valószínűsíthető. A közveszély okozása tehát – mint a veszély általában – objektív helyzetet eredményez, a sérelem bekövetkezésének reális lehetősége azonban előre nem látható személyi vagy vagyoni kört fenyeget. Láthatjuk, hogy e fogalom egyrészt magában hordja a veszély fogalmi elemeit, másrészt mennyiségi kategória. Amennyiben feltesszük a kérdést, hogy mely kategóriába helyezhetjük el a közveszélyt (mivel azt nem tekintem önálló kategóriának) álláspontom szerint a helyes válasz, hogy a közveszély a védett jogtárgy konkrét, ám távoli veszélyeztetését hordozza magában. Indokolásként, negatív irányból közelítve elmondhatjuk, hogy amennyiben elfogadjuk, hogy a közvetlen veszély már térben és időben konkretizált, s így meghatározott személyt vagy személyeket fenyeget, úgy könnyű belátni, hogy a közveszély ennek a kritériumnak nem felel meg, hiszen előre nem látható, meghatározhatatlan vagyoni kört vagy személyt fenyeget. Ám a közveszély a büntetőjog által értékelt veszélykategória, így véleményem szerint a jogtárgy távoli veszélyeztetése valósul meg.

Álláspontom szerint speciális kategóriát képez a végszükségi veszély is, melyet a Btk. a büntetőjogi felelősségre vonás akadályai között sorol fel. A végszükségi veszély természeti csapás vagy más módon kialakult közveszély, melynek vizsgálata akkor kerülhet szóba, miután a Btk. Különös Részében írt valamely bűncselekmény törvényi tényállása megvalósult, bármely tényállási elem hiánya esetén ugyanis bűncselekmény nem jön létre. A végszükségi helyzet is tehát egyfajta veszélyhelyzet, ám ellentétben a többi – eredményként értékelendő – veszélykategóriától, e veszélyhelyzet előfeltétele annak, hogy az amúgy tényállásszerű cselekmény megvalósulásakor mégsem jön létre bűncselekmény. Továbbá ameddig az eredményként értékelendő többi veszélykategória létrehozása az elkövető terhére róható, addig a korábbi Btk. konkrétan, az új Btk. a 23.§ (3) bekezdésbe helyezve, továbbá az indokolásban teszi egyértelművé, hogy ez a büntetendőséget kizáró ok csak annak a javára állapítható meg, akinek a veszély előidézése nem róható a terhére, tehát e tekintetben sem szándékosság, sem gondatlanság nem terheli. E végszükségi veszély közvetlen és másként el nem hárítható, így fogalmilag a közvetlen veszélyhez áll legközelebb. Közvetlensége abban áll, hogy a veszély olyan jelenlevő, rögtönösen ható állapot kell, hogy legyen, hogy abból másként menekülni ne lehessen, csak a végszükséghelyzet nyújtotta jog gyakorlásával.

Véleményem szerint a hatályos Btk.-ban megjelenő életveszély és súlyos veszély nem képez sem külön, sem speciális kategóriát, azok a közvetlen veszély fogalmi körébe vonhatók.

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy a veszélyeztető bűncselekményeknek több fajtája ismeretes, melyek közt különbséget a veszély lehetőségének közelsége, avagy távolabbi volta, illetőleg terjedelmük alapján teszünk. E veszély pedig büntetőjogilag csak akkor releváns, ha annak megteremtője vagy fokozója bűnös emberi magatartás. Összevetve a sértő és veszélyeztető bűncselekményeket láthatjuk, hogy a veszélyeztetés, mint eredmény tényállásba vonásának elvi alapja a megelőzés. Megelőzni a sérelem kialakulását. Mindez pedig az adott jogtárgy védelmének fontosságára utal vissza. Az eddig elmondottakat az alábbi ábrával szemléltetem.

2. ábra: a veszély megjelenése a Btk. Különös Részében, és az egyes speciális kategóriák

3.1. Rizikófokozás

Lehet-e fokozni a közvetlen veszélyt?

Az ítéleti tényállás⁵¹ rendkívül sommásan: mandulaműtét szövődményeként gyermekkorú sértett a vádbeli nap hajnalán garati verőeres vérzés, eszméletvesztés után kerül be a helyi kórházba, ahol az ügyeletet a terhelt orvos látta el. Megfelelő személyi és tárgyi feltételek hiányában a terhelt továbbküldte a sértettet a műtétet végző központi kórházba. A terhelt egy speciális feltételeket nélkülöző kocsival rendelte a gyermeket továbbszállítani, azzal, hogy a közben a központi kórházból útnak indított rohammentő majd útközben átveszi a sértettet. A mentősök az orvos utasításai szerint elindultak a gyermekkel, ám útközben a sértett állapota rosszabbodott, pulzusa gyengülni kezdett, légzése, keringése leállt. A szakértelemmel nem bíró gépkocsivezető és mentőápoló nem tudta a gyermeket újraéleszteni.

A gyermek halálát kivérzéses sokk okozta, amelyhez jelentékeny mértékben hozzájárulhatott a vérbelehelés.

Az ítélet szerint a gyermek a kórházban történt vizsgálatkor nem volt közvetlenül sokkos állapotban, de ennek bekövetkezésére, a keringés hirtelen összeesésére, a vérzés újraindulására számítani lehetett. Eltérően a felnőttektől, a gyermekeknél a visszafordíthatatlan állapot hirtelen következik be – erről a terhelt is tudott. Az elsőfokú ítélet jogi indokolása szerint a terhelt két

⁵¹ Bfv.II.473/2008/5

foglalkozási szabályszegést valósított meg. Először is nem biztosította a gyermek részére a keringést biztosító infúzió bekötését, ezzel a gyermek életét egészségét közvetlen veszélynek tette ki. Mindemellett nem tett meg mindent annak érdekében, hogy a végleges ellátás helyére szállítás közben megakadályozza az újrainduló vérzés légutakba kerülését.

Az ítéleti tényállás szerint a vérzés megindulása a műtéti heg leválásakor, a le nem záródott verőércsonkokból a műtét szövödményeként állt elő.

Az elsőfokú bíróság azt róta fel a terheltnek, hogy mulasztása okán az útközben sokkos állapotba kerülő gyermek élete közvetlen veszélybe került és ezzel okozati összefüggésben következett be a sértett halála.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A legfőbb bírói fórum leszögezte, hogy a terhelt tisztában volt a súlyos állapotban lévő sértett ellátásnak szabályaival. A gyermek általánosan elesett állapotban volt, az érdes légzés, a tüdőtájékon hallott zörejek a kivérzéses állapot jelei voltak. A Legfelsőbb Bíróság szerint a terhelt az infúzió bekötésének elmulasztásával és a szakfelügyelet nélküli továbbszállítás elrendelésével a már súlyos állapotban lévő sértett közvetlen veszélyeztetettségét növelte. A sértett súlyos helyzetében e foglalkozási szabályszegésekből adódó veszélyfokozás volt a terhelt mulasztásának eredménye. A halál bekövetkezése nem róható fel a terheltnek, ám tényként állapította meg a bíróság, hogy a keringéstámogatás és a szakellátás biztosításának mulasztása növelte a veszélyhelyzetet, amely a gyermek halálához vezetett. A vádlott terhére így a legfőbb bírói fórum a (közvetlen) veszély fokozását róta. A terhelt mulasztása okán fokozódott veszély valamint a bekövetkezett halál közötti okozati kapcsolatot a Legfelsőbb Bíróság nem látta megállapíthatónak. Orvosilag nem volt igazolható, hogy a terhelt foglalkozási szabályszegéseinek elmaradása esetén a gyermek életben maradt volna.

Érdekes kérdést vet fel a Legfelsőbb Bíróság határozata. Lehet-e fokozni a közvetlen veszélyt?

Geller Balázs az ügy kapcsán kifejtett véleménye szerint az orvos nem tette ki közvetlen veszélynek a sértettet, mivel a gyermek már a kórházba kerüléskor közvetlen életveszélyben volt. Továbbá felteszi a kérdést, hogy ha a közvetlen veszély a sérelem bekövetkezéséhez legközelebb álló veszélyfajta, miként lehet azt tovább fokozni? Emellett véleménye szerint a valódi probléma az, hogy a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény

tényállása keretében a jogalkotó a veszélynek kitételt és nem a jelen esetben a bíróság által megállapított veszély fokozását rendeli büntetni.⁵²

A korábbiak szerint a közvetlen veszély az élet, testi épség, egészség sérelmének reális lehetőségét jelenti, mely helyzetre és személyre konkretizált veszély.

Az elsőfokú bíróság ítéleti tényállása⁵³ a következőket rögzíti a gyermek kórházba érkezéskori állapotával kapcsolatban: kontaktusba vonható, bőre sápadt, szájüregében kevés alvadt vér, a kórházban történő vizsgálatkor nem volt közvetlenül shockos állapotban, de ennek bekövetkezésére, a keringés összeesésére, a vérzés újraindulására számítani lehetett. Nem rögzíti, hogy a gyermek a kórházba szállításkor életveszélyben volt-e vagy sem. A Legfelsőbb Bíróság a gyermek kórházba szállításkori állapotát súlyosnak ítéli.

Az életveszély a Kúria Jogegységi határozata szerint⁵⁴ fogalmilag a halál bekövetkezésének reális lehetőségét jelenti, de nem azonosítható a halál szükségszerű beállásának lehetőségével. Az előbbiről akkor van szó, ha a testi sértés okán már megindult az az okfolyamat, amely a halál bekövetkezéséhez vezethet, de fennáll az életveszély megszüntetésére, illetőleg a halál elhárítására alkalmas beavatkozás lehetősége is. Az életveszély léte minden esetben szakkérdés, melyet orvosszakértő segítségével kell megállapítani, akinek nyilatkoznia kell az életveszély közvetett vagy közvetlen voltáról. Az orvosszakértő szakvéleményét a 16. számú módszertani levél segítségével adja meg, mely szerint életveszélyesnek véleményezhető a sérülés, például ha az súlyos heveny belső vagy külső vérzést okoz, olyan állapothoz vezet, amely shocktalanítást követel meg.⁵⁵ Amíg azonban a módszertani levél említést tesz közvetett életveszélyről, a közvetlen életveszély fogalmát nem említi, ám szükségszerűen létezőnek kell tekintenünk, ha közvetett életveszély létét elfogadjuk. Azonban a 16. számú módszertani levelet megelőző 2. számú módszertani levél mindkettő fogalmat használja.⁵⁶ A két típust úgy lehet elhatárolni egymástól, hogy a közvetlen életveszély orvosi beavatkozás hiányában feltétlenül, míg a közvetett életveszélyes sérülés nem feltétlenül okoz halált. A Jogegységi határozat szerint ugyanis a közvetett életveszély esetén (mikor a halál bekövetkezésének lehetősége reális, de nem szükségszerű), a hírközlés, a közlekedési hálózat, az egészségügyi ellátás és szolgálat,

⁵² GELLÉR Balázs: Új bűncselekmény? „Foglalkozás körében elkövetett segítségnyújtás gondatlan elmulasztása” Az orvos büntetőjogi felelősségének alapkérdései. *Med. Et Jur.*, 2012, 2. sz. 8–11.

⁵³ B.1361/2005/70

⁵⁴ 3/2013. számú Büntető Jogegységi határozat

⁵⁵ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. számú módszertani levele – A testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről. *Egészségügyi Közlöny*, 1998/7. 619.

⁵⁶ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 2. számú módszertani levele – A testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről. *Egészségügyi közlöny*, 1977/23. 1103–1109.

valamint az orvostudomány jelenlegi fejlettségére tekintettel ma már többnyire nem a véletlenül múlik annak elhárítása.⁵⁷

Tóth-Zsámboki Judit az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatban kifejti, hogy az életveszély egy egységes fogalom.⁵⁸ Ha a sértett életveszélyben volt, akkor mindegy, hogy ez az életveszély milyen mértékű, hiszen az életveszélyes állapot bekövetkezésével a bűncselekmény (életveszélyt okozó testi sértés) megvalósul. Ám mondhatjuk-e azt, hogy számunkra is, a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény, így a közvetlen veszély, mint tényállási elem vizsgálatánál irreleváns, hogy a sértett életveszélyes állapota közvetett vagy közvetlen életveszély volt-e? Úgy is feltehetjük a kérdést, hogy az életveszély minden esetben beletartozik-e a közvetlen veszély fogalmába? Miért is fontos ez jelen esetben?

Arra keressük a választ, hogy fokozható-e a közvetlen veszély. Véleményem szerint az ítéleti tényállás azon része, mely szerint a sértett állapota a kórházba szállításkor súlyos volt, valamint, hogy noha a vizsgálatkor nem volt közvetlenül shockos állapotban, de ennek bekövetkezésére, a keringés összeesésére, a vérzés újraindulására számítani lehetett, amely állapot gyermekeknél hirtelen áll be, nem hagy kétséget afelől, hogy a sértett állapota életveszélyes volt. Mindezek alapján álláspontom szerint a tényállásban leírt állapot a közvetett életveszély körébe vonható.

A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény szemüvegén keresztül vizsgálva a problémakört – ahol a tényállási elem a közvetlen veszély – kérdés tehát az, hogy az életveszély mindkettő formája megfeleltethető-e ennek a fogalomnak, tehát hogy mind a közvetett mind a közvetlen életveszély a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés szempontjából közvetlen veszély-e. Véleményem szerint a válasz igen. Ha ugyanis azt tekintjük, hogy a közvetlen veszély személyre, helyzetre konkretizált veszély, ahol a sérelem bekövetkezésének lehetősége reális, úgy az életveszély mindkettő fajtája e fogalomnak maradéktalanul megfelel. Pintér Jenő⁵⁹ és Balogh Ágnes⁶⁰ a közvetlen veszély fogalmi elemének tekinti, hogy e veszélyhelyzetben a sérelem bekövetkezésének elmaradása általában csak a véletlenül múlik. Ha ezt helyesnek fogadjuk el, úgy a Kúria Büntető Jogegységi határozata tükrében e közvetlen veszély fogalomnak kizárólag a közvetlen életveszélyes helyzet lenne megfeleltethető. Álláspontom szerint azonban így már rendkívüli módon

⁵⁷ 3/2013. számú Büntető Jogegységi határozat

⁵⁸ TÓTH-ZSÁMBOKI Judit az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatos problémákról. *Iustum Auquum Salutare*, V. 2009/4. 296.

⁵⁹ PINTÉR i.m. 58.

⁶⁰ BALOGH (2007) i.m. 102.

leszűkülne a közvetlen veszély megállapíthatóságának lehetősége. Így véleményem szerint mind a közvetett mind a közvetlen életveszély a közvetlen veszély fogalmába vonható. E tekintetben nem kétséges, hogy a közvetett életveszély fokozható, abból a terhelt cselekvősege vagy mulasztása okán kialakulhat közvetlen életveszély. Végző soron tehát a közvetlen veszély fokozható.

Röviden kívánok még utalni arra, hogy jelen ügyben a másik kulcsfontosságú kérdés, hogy amennyiben fokozható a közvetlen veszély, úgy e veszélyfokozás lehet-e a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény elkövetési magatartása.

A magam részéről kiindulópontnak az egészség, testi épség büntetőjogilag relativizált voltát tekintem. Büntetőjogi értelemben mind a testi épséget, mind az egészséget a passzív alanyra konkretizáltan kell vizsgálni, a testi épségen és egészségen tehát azt a pontot kell érteni, amelyben a passzív alany akkor volt, mikor őt a terhelt cselekvősege érte. Így tehát a testi épség, egészség büntetőjogi értelemben nem abszolút, vagyis a betegségben szenvedő embernek is van testi épsége, egészsége.⁶¹ Ha ezen a szemüvegen keresztül vizsgáljuk az ügyet, akkor az alapállapot az az állapot, mikor a sértett a kórházba érkezett. E pontban tehát a terhelt cselekvősege szempontjából büntetőjogilag irreleváns a sértett alapállapota. Az orvostudomány szemszögéből azonban a gyermek élete ekkor már objektíve közvetlen veszélyben volt. Véleményem szerint a terhelt mulasztása okán beállt állapotrosszabbodás, végző soron tehát a veszélyfokozás esetén megállapítható a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény, tekintettel arra, hogy az orvos tevékenysége során általában az egészséget, életet veszélyeztető állapotból köteles menteni a beteget. Ha magatartása okán (mellyel foglalkozási szabályt szeg) gondatlanságból közvetlen veszély, mint eredmény kialakul (legyen az akár közvetett akár közvetlen életveszély), megállapíthatónak látom a bűncselekményt, függetlenül az alapállapottól. Ugyanakkor helyénvalónak tartom Gellér aggodalmát, mely szerint ez az értelmezés sért(het)i a legalitás és a nullum crimen sine lege elvét. Véleménye szerint legfeljebb ugyanis csak a segítségnyújtás elmulasztása bűncselekmény megállapításának lett volna helye az ügyben.⁶² Véleményem szerint azonban itt foglalkozási szabályszegés történt, amelynek következtében fokozódott a veszély. Álláspontom szerint üdvös volna, ha a Kúria e kérdésben jogegységi határozatot hozna vagy a fenti ügyet elvi éllel

⁶¹ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU i.m. 92.

⁶² GELLÉR i.m. 9–10.

szögezte volna le, mint követendő gyakorlatot. Így a jogbiztonság sérelmének kérdése fel sem merülhetne a rizikófokozással kapcsolatban.

4. A veszély fogalma és fajtái a bírói gyakorlatban

A hazai tételes jog nem határozza meg sem a veszély, sem bármely fajtájának fogalmát. E feladat tehát a jogtudósok mellett a jogalkalmazókra hárul. A veszély létének valamint minőségének vizsgálata minden olyan esetben kötelezettséggént hárul a bíróra, mikor az elkövetési magatartás veszélyeztetés, valamint az adott bűncselekmény eredményeként a veszély jelenik meg. Állást kell tehát foglalnia a bírónak, hogy adott esetben a védett jogtárgy veszélyeztetve volt-e, ha igen, e magatartás okán csupán absztrakt veszély, vagy (releváns) konkrét, azon belül a jogtárgy távoli vagy közvetlen veszélyeztetése valósult-e meg.

Egy esetben⁶³ a bíróság kiskorú veszélyeztetésének büntette kapcsán kifejti, hogy a törvényi tényállás teljességéhez az ítéletben korábban részletesen említett tényállási elemek mellett az is szükséges, hogy a súlyos szülői kötelességszegéssel okozati összefüggésben a gyermekek testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődésének konkrét veszélyeztető volta egyértelműen megállapítható legyen. Általánosságban elmondható, hogy a súlyos kötelességszegés az absztrakt veszély lehetőségét magában rejti, de a bűnösség megállapításához konkrét veszély, mint eredmény létrejötte szükséges. Ennek hiánya okán a bíróság a vádlottat a kiskorú veszélyeztetésének büntette miatt emelt vád alól felmentette. Láthatjuk tehát, hogy ez esetben a bíróság a büntetendőséghez a konkrét veszély létrejöttét kívánta meg. A bíróság véleménye szerint az absztrakt veszély esetén tehát a cselekmény nem lép be a büntetőjog területére. Álláspontom szerint e bűncselekmény kapcsán, mikor a bíróság a konkrét veszély létét kívánja meg a cselekmény pönalizálásához, azon a korábban ismertetett rendszerben a konkrét veszélyen belüli távoli veszélyt ért.

Egy friss eset kapcsán – egy másik bűncselekménnyel kapcsolatban – a Kúria hasonlóan foglalt állást az absztrakt és konkrét veszély kapcsolatára vonatkozóan. A Kúria az adott ügyben⁶⁴ azt állapította meg, hogy a szándékos közlekedési szabályszegéssel okozati összefüggésben pusztán absztrakt veszélyhelyzet alakult ki. A közúti veszélyeztetés büntette azonban csak akkor állapítható meg, ha a közúti szabályszegéssel okozati összefüggésben közvetlen – azaz meghatározott helyzetre és személyre konkretizált – veszély jön létre, amely a sérelem

⁶³ Pesti Központi Kerületi Bíróság 12.B.29.977/2008/86.

⁶⁴ BH2014. 67.

bekövetkezésének reális lehetőségét teremti meg. Egy másik ügyben⁶⁵ szintén a büntetőjog számára releváns és irreleváns veszély közti határral kapcsolatban, hasonlóan foglalt állást a Legfelsőbb Bíróság.

A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmények megítélése kapcsán a bíróság több ízben foglalt állást amellet, hogy az absztrakt veszély a büntetőjog számára irreleváns. Amennyiben a veszélyeztetés megmaradt az absztrakt veszély szintjén, az adott bűncselekmény megállapítására nem kerülhet sor.⁶⁶

Szintén a foglalkozási szabályok megszegése kapcsán, ekképpen vélekedik a bíróság a veszély közvetlenségéről: az elkövetés eredménye a más vagy mások élete, testi épsége vagy egészsége közvetlen és konkrét veszélynek kitétele, azaz meghatározott helyzetre és személyre konkretizáltan (közvetlenség) áll fenn a sérelem bekövetkezésének a reális lehetősége (veszély), avagy testi sértés okozása.⁶⁷

Egy másik esetben,⁶⁸ ám ugyanúgy a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntetével kapcsolatban szintén a közvetlen veszély hiánya okán állapították meg a vádlott bűnösségének hiányát.

Az ítéleti tényállás szerint a terhelt a cselekmények elkövetése idején szülész-nőgyógyász szakorvosként dolgozott. K.M.-né azzal a kéréssel fordult a terhelthez, hogy fogamzásgátlással kapcsolatos problémáiban nyújtson orvosi segítséget. A terhelt arról tájékoztatta K.-nét, hogy végleges megoldást kínál neki, amely megakadályozza, hogy valaha teherbe essen. Elmondta, hogy a beavatkozás egy általa tesztelt anyaggal történik. K.-né a terhelt javaslatát elfogadta. A terhelt egy kizárólag általa használt szert fecskendezett a sértett hüvelyébe, amely a petevezeték szövetén hegesezési folyamatot indított el, s ez – elvileg – elzárja a petevezetékét.

A beavatkozás ellenére K.M.-né teherbe esett, ezt azonban nem tudta. Rosszulléteire tekintettel felkereste a terheltet, aki őt megvizsgálta és hamis tájékoztatást adva közölte vele, hogy tisztája van, s a terhelt ismeretlen gyógyszereket adott neki.

K.M.-né a tabletták bevitelét követően erős vérzés mellett, erős alhasi görcsök közepette elvetélt. Kivérzett állapota és rosszulléte miatt felkereste a terheltet, aki gyógyszerekkel kezelte. Miután a sértett állapota egyre romlott, láza felszökött és továbbra is erős vérzése volt, mentőt

⁶⁵ BH2008. 1.

⁶⁶ EBH2010. 2117., BH2003. 312., BH1996. 72.

⁶⁷ BH2013. 203.

⁶⁸ BH2006. 77.

hívtak hozzá. Magas láza szeptikus abortuszra utalt, a nem teljes vetélés miatt nála vérmérgezősszerű állapot alakult ki. A háziorvosi vizsgálat során – súlyos kivérzése miatt – vészes vérszegénységét is megállapították. Később leleteivel visszatért a terhelthez.

Az elsőfokú bíróság ítélete részletesen rögzíti azokat a jogi előírásokat, amelyeket a terhelt a leírt kezelések során sorozatosan megszegett. A bíróság a terhelt bűnösségét megállapította foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntetében. A másodfokú ítéletben elvégzett tényállás pontosításokat is figyelembe véve változtatta meg a bíróság a terheltnek felrótt cselekmények anyagi jogi minősítését, ám a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntetést ő is megállapíthatónak találta.

A Legfelsőbb Bíróság azonban a felülvizsgálattal támadott első- és másodfokú határozatnak a terheltnek felrótt foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntetével kapcsolatos részét hatályon kívül helyezte és új határozatot hozott, melyben a terheltet az ellene foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntetének vádja alól – bűncselekmény hiányában – felmentette. Az indokolásban hivatkozott arra, hogy a sértettek testi épsége, egészsége közvetlen veszélybe nem került, ilyen veszélyhelyzet leírása a történeti tényállásban sem szerepel. Hivatkozott arra, hogy nincs adat, mely közvetlen veszélyhelyzet fennálltát alátámasztaná. A sértett a terhelt beavatkozása után teherbe esett. Eredmény hiányában így a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés büntette nem állapítható meg.

Az eset segítségével könnyen alátámaszthatjuk a korábban elmondottakat. Elképzelhető tehát, hogy az önmagában is veszélyes orvosi tevékenység során, e foglalkozás szabályait megszegve veszélyhelyzet alakul ki, ám ez amennyiben vádlott cselekvősége tekintetében nem éri el a büntetőjog által megkövetelt kvalifikált veszélyt, nem jöhet létre az adott bűncselekmény. Az eset kapcsán nem támadhat kétség a korábban elvi síkon fejtegetett tézisek helyessége felett. Az ítélezési gyakorlat az absztrakt veszélyt a társadalomban immanensen jelen lévőnek ítéli, mely a mindennapi élettel együtt jár. Az ismertetett esetben a legfőbb bírói fórum az orvos tevékenységével okozati összefüggésben kialakult veszélyt nem tartotta a büntetőjog által releváns veszélynek, véleménye szerint nem jött létre a megkívánt kvalifikált veszély, így bűncselekményt nem állapított meg. A bíróság jogi érvelésének helyessége nyilvánvaló. A legfőbb bírói fórum azon érvelése azonban, hogy nem volt adat arra nézve, hogy e beavatkozás a sértettek egészségét, testi épségét közvetlenül veszélyeztette, talán a történeti tényállás azon pontja ébreszthet bennünk kétséget, hogy K. M.-né sértett a terhelt által adott gyógyszerek bevitelét követő állapot-rosszabbodását, lázát, erős vérzését (melyek a szeptikus abortusz jelei),

valamint az ennek okán kialakult vészes vérszegénységet háziorvosi vizsgálat illetve leletek igazolhatják, melyeket a sértett a vádlottnak később megmutatott. Köztudomású, hogy a szeptikus abortuszt a legkomolyabban kell venni. A folyamatnak több fokozata van, amely egyben összefügg a súlyosságával is, mind lázzal jár. Korlátozódhat csak a méhre, de tovább is haladhat a folyamat, ráterjedve az egyéb nemi szervekre (hüvely, tubák, petefészkek, környező lágy részek), vagy a szervezet egészére. Ez utóbbi tulajdonképpen egyenlő a vérmérgezéssel, azaz szepszissel. Az ítélet által említett "vérmérgezésszerű" állapot nincs, az vagy van, vagy nincs, korántsem mindegy, ugyanis köztudomású, hogy ez önmagában már életveszélyes állapot. A súlyos vérszegénység a helyzetet jelentősen rontja, minthogy komoly probléma önmagában az is. Szóval véleményem szerint, amennyiben valóban szepszisbe torkolló szeptikus abortusz történt szövődve egy komoly vérszegénységgel, úgy a helyzet súlyos. Véleményem szerint a sértett élete a terhelt foglalkozási szabályszegésével összefüggésben közvetlen veszélynek volt kitéve.

Hogyan állapítja meg bíróság a veszély közvetlenségét vagy távoli voltát?

Kutatásom során a legkritikább esetben véltem felfedezni, hogy a bíróság megnyilvánulna abban a kérdésben, hogy hogyan alakította ki álláspontját a veszély minőségével kapcsolatban. Általában tényként állapítják meg, hogy adott esetben létrejött-e a büntetőjog által megkívánt konkrét veszély, vagy a terhelt cselekvőségének eredménye kívül maradt azon. Az említett példákban láthattuk, hogy a bíróságok sok esetben használják a közvetlen, konkrét, absztrakt, reális, távoli jelzőket, ám hogy ezeket mennyire következetesen és milyen tartalommal, nehezen megállapítható. Véleményem szerint a veszély minőségének megállapításában kulcsszerepe a szakértőnek van, aki saját szaktudása segítségével állapítja meg, hogy adott esetben a terhelt magatartása kapcsán milyen nemű veszélyeztetés jött létre. Kiváló példa erre ismételten a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekmény, mikor az adott foglalkozás kapcsán kialakult veszély is rendkívül specifikus lehet, elég, ha az építkezésekre vagy az orvos büntetőjogi felelősségére gondolunk. Más esetekben is, mikor kérdés egy élet elleni bűncselekmény kapcsán az élet, testi épség, egészség veszélyeztetésének foka, általában orvosszakértőnek kell választ adnia a sérelem hiányában a jogtárgy-veszélyeztetés közvetlen vagy távoli voltára, esetlegesen azok hiányára, melyhez speciális szaktudására van szükség. Így a veszély minőségének megállapítása álláspontom szerint sokkal inkább szakkérdés, amihez azonban a bíróság nincs kötve.

5. Az előkészület és a kísérlet értékelése a veszélyeztetés szempontjából

A veszélyeztetési normák kialakulását az élet elkerülhetetlen szükségszerűséggel alakította ki minden társadalmi tevékenységgel kapcsolatban, amely veszéllyel jár. E veszélyeztető magatartások bűncselekményként meghatározásai általában a büntető törvénykönyvek különös részi tényállásaiban kapnak helyet. Nincs akadálya azonban, hogy a jogalkotó általános rendelkezés formájában pönalizálja a sérelem előtti állapotot. Ilyennek tekinthető a szándékos elkövetés kísérlete, mikor a bűncselekmény nem befejezett, valamint az azt megelőző állapot, az előkészület is.

5.1. Az előkészület, mint a távoli veszély egyik megjelenési formája

Az előkészület törvényi fogalma a korábbi Btk.-hoz képest változatlan maradt. Lényeges változás azonban, hogy míg a korábbi kódex eredeti állapotában mindössze 11 bűncselekmény előkészületét büntetette, addig a jelenleg hatályos törvényben már több mint 40 büntetendő előkészületi alakzat található. A szándékos bűncselekmény legkorábbi stádiumát érintően tehát erőteljes kriminalizációs folyamat tapasztalható. Ennek oka a megelőzés, melynek hatásos eszköze lehet, ha a sérelmet megelőző állapotot – így a szándékos bűncselekmény előkészületét –, a veszély kialakulását is a büntetőjog érdeklődési körébe vonjuk, amennyiben ezt a jogtárgy védelmének fontossága indokolja.

Álláspontom szerint az előkészület veszélyeztető jellegéhez kétség nem férhet. Ha a korábban leírtakat vesszük alapul, akkor a kialakított rendszerben a távoli veszély fogalmi körébe helyezhető el az előkészületi cselekmény. A távoli veszély ugyanis – a korábbiak alapján – a büntetőjog számára releváns, azaz a konkrét veszélyen belül elhelyezkedő veszélykategória, amelyben a sérelem bekövetkezése kevésbé valószínű, de nem zárható ki. Az előkészület tehát a védett tárgy megtámadását még nem jelenti, ám távolról már fenyegeti azt. E fenyegető helyzetet létrehozó magatartásokat a törvény kimerítőleg felsorolja: tettekben megnyilvánuló előkészületi tevékenység, mikor a bűncselekményhez szükséges illetve az azt könnyítő feltételek biztosítása történik. Ennek tipikus megvalósulási formája lehet például fegyver, mérgek beszerzése, lőfegyver sértettre tartása. Előkészületi cselekmény továbbá az elkövetésre felhívás, ajánlkozás, vállalkozás, vagy a közös elkövetésben megállapodás is. Ezek egy bűncselekmény személyi feltételeit hivatottak előkészíteni. Kétség nem férhet tehát ahhoz, hogy az itt felsorolt elkövetési magatartások objektíve veszélyeztetik a védett jogtárgyat.

Pintér Jenő helyesen látja, hogy az előkészületi cselekménnyel megindított okfolyamat önmagában sohasem juthat el a sérelem szakaszáig. Ezt könnyű belátni, hiszen az előkészület

egyik legfontosabb jellemzője, hogy ekkor a magatartás nem lépett be a tényállás kereti közé. Véleménye szerint a távoli veszélyre általában jellemző, hogy az azt létrehozó emberi tevékenység lezárja az addigi folyamatot.⁶⁹ Ez igaz az előkészületre is, hiszen ahhoz, hogy az előkészületi cselekmény a törvényi tényállás kereti közé lépjen, az elkövető további cselekvőségére van szükség.

Az előkészület tehát a büntett végrehajtását könnyítő objektív feltételek megteremtése. Ebben van a veszélyessége.⁷⁰ Lényeges azonban megjegyezni, hogy az előkészület még nem teremti meg a sérelem összes feltételét, illetve e szakaszban még nem tudható, mely feltételek válhatnak később a bekövetkező vagy bekövetkezhető sérelem okaivá. Ekkor a potenciális elkövető a bűncselekménytől még önkéntesen elállhat, valamint más okból is elmaradhat az eredmény bekövetkezése.

A sui generis előkészületi bűncselekményekként büntetni rendelt tényállások veszélyességével kapcsolatban megjegyzem, hogy véleményem szerint az előkészület köréből kiemelt, és önállósított cselekmény az általánostól eltérő objektív veszélyességgel bír. Amennyiben a Btk. 11. § (1) bekezdésében felsorolt magatartások veszélyessége elér egy bizonyos veszélyességi szintet, ekkor jogalkotó kiemeli, és önálló tényállást alkot belőle (vagy pedig már kísérletnek tekintendő). Noha ezen, az Általános Részben meghatározott elkövetési magatartások a kiemeléssel elveszítik előkészületi jellegüket (hiszen e bűncselekményi körnek így már lehetséges kísérlete vagy felbujtása is), objektív veszélyességük nagyobb, mint az előkészületként büntetni rendelt cselekményeknek, mégis a közvetlen veszélyeztetés szintjét nem éri el. Ezt Pintér is hangsúlyozza.⁷¹ Véleményem szerint ez az állítás nehezen vonható kétségbe, annak okán ugyanis, hogy a jogalkotó a Btk. Különös Részében kifejezetten megjelöli azokat az eseteket, mikor közvetlen veszély létrejöttét kívánja meg a büntetendőséghez. Így ebben az esetben a veszély az egyszerű, távoli veszély fogalmi körében marad.

Mindezeket alapján látszólag egy logikai hiba fedezhető fel a rendszerben: amennyiben az előkészületi cselekmény minden esetben távoli veszélyt hoz létre, mely már a büntetőjogilag értékelt veszélykategóriák közé tartozik, a jogalkotó mégsem minden szándékos bűncselekmény előkészületét rendeli büntetni, csak ha azt a védett jogtárgy fontossága indokolja. Azokban az esetekben tehát, ahol a jogalkotó az előkészületet nem bünteti, ám természetesen ott is létezhet a könnyítő feltételek megteremtése, esetlegesen a felhívás,

⁶⁹ PINTÉR i.m. 71.

⁷⁰ Uo. 71.

⁷¹ Uo. 72.

ajánlkozás, vállalkozás. A kérdés tehát, hogy a törvény által nem büntetett előkészület egyáltalán létrehoz-e és ha igen, milyen veszélyhelyzetet? Álláspontom szerint a büntetőjog által büntetni nem rendelt előkészület esetében a veszély nem lehet távoli, csak absztrakt, melyet a büntetőjog még nem értékel, csak elfogadja létezését. Így tehát a Pintér Jenő által tett, általános tézisként felállított mondat, mely szerint az előkészület a védett jogtárgy távoli veszélyeztetését jelenti, véleményem szerint ebben a formában nem teljesen helytálló. Álláspontom szerint a tétel helyesen így hangzik: A törvény által büntetett előkészület minden esetben a védett jogtárgy távoli veszélyeztetését jelenti.

Mindez a bírói gyakorlatból is világosan kitűnik. A judikatúra az előkészületi magatartásokat akkor tekinti büntetendőnek, ha azok komolyak, konkrétak és közvetlenül az elkövetés megkezdésére irányulnak, így tehát akkor, ha a jogtárgy konkrét, ám távoli veszélyeztetése megvalósul.⁷²

5.2. Kísérlet, mint közvetlen veszélyt létrehozó cselekmény?

Álláspontom szerint még problémásabb a kísérlet és a veszély kapcsolatát vizsgálunk. A jogtudományban a kísérlettel kapcsolatos első fejtegetések csak a XIX. század körüli tehetőek. Carrara és Feuerbach az előkészület és a kísérlet között akként tettek különbséget, hogy amennyiben a megvalósított magatartás már közvetlenül veszélyezteti a védett jogtárgyat, kísérletnek kell tekinteni, ahol a veszély csupán távoli, ott előkészületről beszélünk.⁷³ A kísérleti cselekmény tehát a sérelmet megelőző szakban éppen a magatartás veszélyeztető jellegére tekintettel képez büntettet.⁷⁴

A hatályos Btk. megfogalmazása alapján a kísérletnél az elkövető szándéka egy befejezett bűncselekmény létrehozására irányul, ennek végrehajtását meg is kezdi. E momentum határolja el az előkészülettől, vagyis hogy a cselekmény belépett a törvényi tényállás keretei közé. A hatályos Btk. nem, de a jogirodalom több szempont szerint csoportosítja a kísérlet lehetséges fajtáit. Dogmatikai szempontok alapján különbséget tehetünk befejezetlen és befejezett kísérlet között. Befejezett a kísérlet, ha a tettes az elkövetési magatartást a maga egészében kifejtette, azonban az eredmény nem következett be. Befejezetlen a kísérlet, ha az elkövető még nem tett meg mindent a maga részéről a befejezés érdekében.⁷⁵ Büntetéskiszabási szempontok alapján közeli és távoli kísérlet között disztíngválhatunk. E megkülönböztetés alapja, hogy az elkövető

⁷² BH2006. 40., EBH2010. 2207.

⁷³ BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog - Általános rész*. Budapest, HVG Orac Kiadó, 2012. 290.

⁷⁴ PINTÉR i.m. 122.

⁷⁵ BUSCH i.m. 300.

a védett jogi tárgyat milyen mértékben sértette vagy veszélyeztette. Közeli a kísérlet, amikor a tevékenység a védett jogi tárgyat súlyosan sértette illetőleg veszélyeztette, távoli viszont, ha kevésbé. E kísérletfajták pedig kombinálhatóak, a befejezett kísérlet lehet közeli vagy távoli, miként a befejezetlen kísérlet is.⁷⁶

Wiener A. Imre a kísérlettel kapcsolatban megjegyzi, hogy az általában veszélyeztető bűncselekmény, mert ugyan a sérelem nem jött létre, de a veszély fennáll.⁷⁷ Később kifejti, hogy a magyar büntetőjogi elmélet általánosságban elfogadja, hogy amennyiben egy cselekmény nem veszélyezteti a jogtárgyat, nem vonható a kísérlet fogalma alá.⁷⁸

A magyar büntető jogtudományban szinte legelsőként Schnierer Aladár bontja elemeire a kísérlet fogalmát. Bűnkísérlet szerinte: midőn a tettes a célzatában lévő büntény megvalósítására vezető valamely külső cselekvényt elkövetvén, a bűnbevégezésben valamely akaratán kívül fekvő ok által megakadályoztatott. A bűnkísérlet fogalmához kell: gonosz szándék, külső cselekvény, mely megkezdett és be nem fejezett.⁷⁹

Baumgarten Izidor ekképpen jelöli a kísérlet fogalmát: kísérlet alatt minden dolózus cselekményt értünk, melyben valamely büntetőjogilag oltalmazott jav megsértésére irányuló szándék csak annak megtámadásában és veszélyeztetésében testesül meg.⁸⁰ Véleménye szerint a kísérlet büntetendővé nyilvánításának oka a veszélyeztetés. Amennyiben ez hiányzik, nem beszélhetünk kísérletről. A veszélyt tehát a kísérlet konstitutív elemének tartja.⁸¹

A kísérlet jellegét vizsgálva a következő állásfoglalásokat tehetjük: elsőként, hogy relatív fogalom, valamely büntett kísérlete ugyanis csak a konkrét cselekmény vonatkozásában nyer értelmet (mindezt könnyű belátni, ha a testi sértés vagy az emberölés kísérletére gondolunk). Másodszor pedig, hogy a kísérlet mindig valamely büntett megkezdését jelenti, befejezettség nélkül. Továbbá utalni kell a kísérlet objektív jellegére. A magyar jogirodalomban Heller Erik volt az, aki a kísérlet objektív jellegét hangsúlyozta. Véleménye szerint a kísérlet olyan cselekmény, amely valamely jogi védelemben részesített jószágot objektív veszélynek tesz ki. Ekkor a bűncselekmény tárgya objektív veszélyben van.⁸² Összevetve ezt az általában vett

⁷⁶ Uo. 300.

⁷⁷ WIENER A. Imre (szerk.): *Büntetendőség, büntethetőség - büntetőjogi tanulmányok*. Budapest, Közgazd. és Jogi Kvk. : MTA Állam- és Jogtud. Int., 1997. 185.

⁷⁸ Uo. 187.

⁷⁹ SCHNIERER Aladár: *A büntetőjog általános tanai*. Budapest, Franklin Társulat, 1882. 133–135.

⁸⁰ BAUMGARTEN Izidor: *A kísérlet tana*. Budapest, Weizmann testvérek könyvnyomdája, 1885. 484.

⁸¹ BAUMGARTEN i.m. 472–473.

⁸² HELLER Erik: *A magyar büntetőjog általános tanai*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1945. 177.

veszély fogalommal könnyű párhuzamot vonni közöttük. A veszély relatív fogalom, mely értelmet kizárólag a veszélyeztetett jogtárgyak vonatkozásában nyer. Kiemeltem, hogy a veszély a sérelmet megelőző állapot, hasonlóan a kísérlethez. Végezetül a veszély fogalmi elemének tekintettem annak objektív jellegét, mely a kísérlet kapcsán is fennáll. Mindebből következik, hogy a kísérlet is veszélyhelyzetet hoz létre. Egy ponton azonban mégis különbözik a kísérlet a Btk. Különös Részében eredményként jelölt veszélytől, méghozzá abban, hogy például a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállásánál a közvetlen veszély kialakulása befejezetté teszi a bűncselekményt, anélkül, hogy sérelem következne be, addig a kísérlet által létrehozott veszély esetében lehet, hogy valamely jogtárgy vonatkozásában a sérelem már bekövetkezett (gondoljunk a maradékbűncselekményekre).

Mindezek után felmerül a kérdés, hogy amíg a törvény által büntetendőnek rendelt előkészület a távoli veszély fogalmi körébe vonható, addig maradéktalanul kijelenthető-e, hogy a kísérlet már közvetlenül fenyegeti az adott jogtárgyat?

Pintér Jenő mellett érvel, hogy a kísérlet minden esetben közvetlen veszélyhelyzetet hoz létre, akár befejezetlen, akár befejezett kísérletről van szó.⁸³ Kivételt csak a többmozzanatú bűncselekményeknél tesz. Finkey Ferenc is akként vélekedik, hogy a kísérleti cselekmény már nem egyszerű veszélyeztetése a jogtárgynak, hanem annak valószínű megtámadása. Véleménye szerint a kísérlet maga is jogsértést hoz létre, ám ez a befejezett jogsértésnél kevesebb, csekélyebb, közvetlen veszélyt tartalmaz a jogtárgyra, amelyből a valószínű sérelem csak valamely a cselekvő akaratán kívül gátló ok miatt nem következett be.⁸⁴ Baumgarten Izidor szerint is a kísérlet fogalmának egyik konstitutív eleme a veszély, mely konkrét tárgy vagy személy irányába hat.⁸⁵ Összevetve ezt a korábban fejtegetett közvetlen veszély fogalmával – mely helyzetre és személyre konkretizált – látható, hogy Baumgarten is a közvetlen veszély kialakulását társítja a kísérlethez. Angyal Pál a kísérlet büntetendőségének jogi alapját annak veszélyességében jelöli. Véleménye szerint a kísérlettel szükségszerűen együtt járó veszély a véghezvitel megkezdésében van. E véghezviteli cselekmény a bűncselekmény törvényi tényálláshoz tartozó, annak jogi tárgyát támadó vagy közvetlenül veszélyeztető tevékenység. Ekkor a jogtárgyat ugyanis támadás, közvetlen veszély érte.⁸⁶

⁸³ PINTÉR i.m. 131.

⁸⁴ FINKEY Ferencz: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1914. 270.

⁸⁵ BAUMGARTEN i.m. 472.

⁸⁶ Uo. 248.

Álláspontom szerint azonban nem minden esetben beszélhetünk közvetlen veszélyről a kísérlet kapcsán.

Noha a korábbiak szerint a távoli és a közeli kísérlet közötti differenciálásnak bűncselekménytani jelentősége nincs, azt a büntetés kiszabásánál kell figyelembe venni, álláspontom szerint hasznos eligazítást adhat jelen esetben is, a jogtárgy veszélyeztetés vizsgálatánál. Álláspontom szerint a befejezetlen távoli kísérlet nem, a befejezett közeli kísérlet pedig minden esetben közvetlenül veszélyezteti a védett jogi tárgyat. Kérdéses azonban a befejezetlen közeli valamint a befejezett távoli kísérlet veszélyeztetésének intenzitása. Ennek kapcsán vizsgáljunk meg néhány esetet!

A történeti tényállás szerint⁸⁷ a terhelt zsebéből kivette a konyhakést, a 16 éves leány és annak apja után futott. A leány figyelmeztette édesapját, aki erre megfordult és látta, amint a terhelt felülről lefelé irányuló mozdulattal leányának mellkasa felé szúrt. Ekkor a sértett elrántotta a leányát, a terheltet pedig a lábával ellökte, mire mindketten a földre kerültek. Ezután a terhelt ismét támadott, de a sértettnek most is sikerült a leányát elrántania a szúrás elől. Újból a földre kerültek, majd az onnan hamarabb felkelő terhelt a még támaszkodó sértett felé szúrt. A kés pengéje olyan erővel ütközött a koponyacsontba, hogy a kés hegye is letörött, s azt csak utóbb, műtéti úton tudták onnan eltávolítani. A sértett agyállománya nem sérült, a sérülés tényleges gyógytartama 3 hétre volt tehető. Jelen esetben a bűncselekmény jogi tárgya a más ember életének védelméhez fűzött társadalmi érdek, mely itt nem volt közvetlen veszélyben. Minderre abból következtethetünk, hogy a Legfelsőbb Bíróság a terhelt cselekvőségét távoli kísérletnek értékelte annak okán, hogy a 16 éves leányt a késsel leadott szúrások nem érték el, míg a sértett fejsérülése sem volt életveszélyes, távol állt a terhelt által elérni kívánt cselekménytől. Így a kísérlet befejezett volt, ám távoli, melyet a bíróság nyomatékos enyhítő körülményként értékelte. Más esetben⁸⁸ szintén a kísérlet befejezett, ám távoli jellegére tekintettel értékelte enyhébben a bíróság annak a vádlottnak a cselekvőségét, aki eshetőleges ölési szándékkal a villanykapcsoló külső védőburkát szétszerelte és a feszültség alatt levő vezetékeket szabadon hagyta. A vádlott leánya a jobb kezével fel akarta kapcsolni a villanyt, miközben belenyúlt a 220 voltos feszültségű vezetékek közé, melynek következtében áramütést szenvedett. A sértett a kezét elrántotta a vezetéktől, nem ragadt az áramkörbe. Az áramütés következtében a sértett szervezetében egészségkárosító hatás nem maradt vissza. A Legfelsőbb Bíróság megállapítása szerint bár a kísérlet befejezett volt, ám a ténylegesen bekövetkezett sérelem meglehetősen

⁸⁷ BH1981. 85.

⁸⁸ BH2001. 3.

távol esett a szándékolt halálos eredménytől. Véleményem szerint így a sértett életének közvetlen veszélyeztetése szintén nem valósult meg. Mindezek mellett megjegyzem, hogy a befejezett távoli kísérlettel összefüggésben véleményem szerint kialakulhat a védett jogtárgy közvetlen veszélyeztetése is, mint abban az esetben,⁸⁹ mikor az I. r. vádlott magához vett egy húsklopfolót, majd a klopfoló tompa végével háromszor a sértett fejére, illetve tarkójára sújtott olyan erősen, hogy a klopfoló feje letörött. Ám a sértett nem vesztette el az eszméletét. Az I. r. vádlott ekkor felkapott egy pillangókést az asztalról, és azzal nyolc szúrást ejtett a sértetten. A sértett ekkor sem vesztette el eszméletét, sőt úgy tűnt, hogy szinte meg sem érzi a szúrásokat. Ezután a II. r. vádlott meleg vizet eresztett a fürdőkádba, majd az erősen vérző sértettet kitámogatták a fürdőszobába, ott a II. r. vádlott levetkőztette, majd a sértettet besegítette a fürdőkádba. Ott először az I. r. vádlott egy vázával fejbe vágta, majd a pillangókéssel a vízben levő sértettet közepes erővel a mellkasán ismét megszúrta. A vádlottak ezután megpróbálták a vízbe vezetni a hajszárítót, de ez nem sikerült, mivel a zsinór rövidnek bizonyult. A II. r. vádlott ezután nekilátott a kivéreztetésnek. A sértettet a kórházban megműtötték, és az életét megmentették. Tekintettel a sérülések jellegére, orvosi beavatkozás hiányában csak néhány százalék esélye lett volna az életben maradásra. A Legfelsőbb Bíróság ez esetben is a befejezett távoli kísérletet állapította meg. Nem lehet azonban kétség afelől, hogy e cselekmény a védett jogtárgy közvetlen veszélyeztetésével járt.

Azonban, ha az elkövető a sértettet az emberölés szándékával fojtogatja, vagy többször tetteleg bántalmazza, rugdossa, ám nem tesz meg mindent a kívánt eredmény, a halál beálltának érdekében, a kísérlet befejezetlen lesz, ám közeli. Véleményem szerint ez esetben az élet, testi épség közvetlen veszélyhelyzetben volt, hiszen helyzetre és személyre konkretizált, súlyosan közvetlenül fenyegető veszély jött létre.

Álláspontom szerint, amíg a törvény által büntetni rendelt előkészület esetén a veszélyeztetés minden esetben távoli, a kísérlet esetében ez már nem jelenthető ki ilyen kategorikusan. De tételezhető-e akkor az, hogy a befejezetlen távoli, valamint a befejezett távoli kísérlet a fent említett esetekben annak okán, hogy közvetlen veszélyhelyzetet nem hoztak létre, a jogtárgy csupán távoli veszélyeztetését eredményezték? Álláspontom szerint akkor pedig nem vennénk figyelembe az előkészület és a kísérlet között fennálló legnagyobb különbséget, miszerint az előkészületi cselekmény még nem, a kísérleti cselekménnyel viszont már a törvényi tényállás megvalósítása elkezdődik. Ez egy éles határvonal. A gyakorlat számára azonban kísérlet és

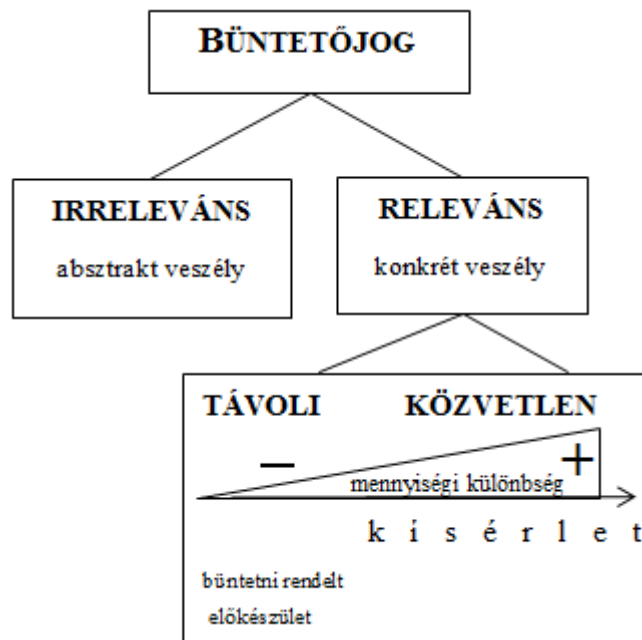
⁸⁹ BH1997. 566.

előkészület elhatárolása rendkívül nehéz, különösen, ha a nyitott törvényi tényállásokra gondolunk, ahol az elkövetési magatartást a törvény nem jelöli meg. Segítséget talán éppen a védett jogtárgy veszélyeztetésnek vizsgálata adhat. Ekkor ugyanis azt kell vizsgálni, hogy a jogi tárgyat fenyegető veszély foka eléri-e a kísérlethez szükséges szintet.⁹⁰ Belovics Ervin a nyitott törvényi tényállások kísérletének megállapításának feltételévé teszi, hogy az a védett jogi tárgyat közvetlenül fenyegetse.⁹¹ Álláspontom szerint az előkészületi cselekmény okán kialakult veszély és a kísérlettel együtt járó veszély közé ilyen éles határ nem húzható. Kell tehát, hogy létezzen olyan kategória, mely a távoli veszélyeztetésnél már több, ám a jogtárgy közvetlen veszélyeztetését még nem hozza létre.

Pintér Jenő többször hangsúlyozza, hogy a távoli és közvetlen veszély között ő minőségi eltérést lát, tehát hogy egyik a másikba nem mehet át, azok nem mennyiségileg, hanem minőségileg különböznek. E nézet helyességét véleményem szerint a Btk. Különös Részében található veszélyeztetési bűncselekmények vonatkozásában nem lehet kétségbe vonni. Példának ismét a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés tényállását hozom. Ez esetben kizárólag akkor lehet megállapítani bűncselekményt, ha a foglalkozási szabályszegés okán legalább közvetlen veszélyhelyzet jön létre. Nyilvánvaló, hogy egyes foglalkozások gyakorlása önmagában (absztrakt) veszéllyel jár. A foglalkozási szabályszegés okán a bírónak azt kell vizsgálnia, hogy létrejött-e a védett jogtárgy (legalább) közvetlen veszélyeztetése. Itt fogalmilag kizárt a távoli veszélyeztetés, mivel ezek minőségi és nem mennyiségi kategóriák. Ebben tér tehát el a Btk. Általános Részében pönalizált, veszélyt létrehozó előkészület illetve kísérlet. Teljesen nyilvánvaló, hogy egy szándékos bűncselekmény megvalósulási szakaszai: elkövetés elhatárolása, előkészület, kísérlet és befejezett bűncselekmény. Ez tehát egy folyamat, melyben a védett jogtárgy veszélyeztetése fokozódik, tehát mennyiségileg térnek el egymástól. Mindezeket az alábbi ábra segítségével szemléltetem.

⁹⁰ például BH2006. 72., BH2010. 57.

⁹¹ BUSCH i.m. 296.

3. ábra: a Btk Általános Részében megjelenő veszély

5.2.1. Az előkészülettől és a kísérlettől való önkéntes visszalépés és a veszély kapcsolata

Az önkéntes visszalépésről a büntető jogirodalomban számomra legszemléletesebben és legékesebben Irk Albert ír: „A büntett még nem vitetett véghez, az eredmény nem következett be, senki sem látta a tettet, a tettes szabadságában van a megkezdett ösvényen továbbhaladni vagy a fölébredt lelkiismeret szavára az utolsó percben elállni a gonosz merénylettől. A bölcs törvényhozás ekkor még egyszer közbelép a büntettet megkezdő egyén és a büntett közé, a büntetlenség ígéretével iparkodik feltartóztatni a gonosz kezét, visszavezetni a szerencsétlent a kötelesség ösvényére, mielőtt még a végzetes tett elkövetetett, illetőleg bevégeztetett volna.” Liszt nyomán e jogintézményt Irk „aranyhídépítés”-nek jelöli, melyen a tettes még büntetlenül visszavonulhat.⁹²

Röviden szólok az önkéntes elállás okozta veszélyről. Fel kell tenni ugyanis a kérdést, hogy ilyenkor létrejön-e a jogtárgy bármilyen veszélyeztetése?

Az önkéntes visszalépés két formáját szabályozza a hatályos Btk.: a kísérlet körében szól az önkéntes elállásról valamint az önkéntes eredményelhárításról. A visszalépés mindkét alakzata egyéb büntethetőséget megszüntető oknak minősül.⁹³ A két kategória közötti különbség abban

⁹² IRK i.m. 195.

⁹³ BUSCH i.m. 307.

áll, hogy önkéntes elállásról kizárólag befejezetlen kísérlet esetén, önkéntes eredményelhárításról pedig csak befejezett kísérlet esetén szólhatunk.

Az önkéntes elállás esetén – tehát amikor a kísérlet még befejezetlen – a tettes önként felhagy a szándékolt bűncselekmény elkövetésével. Ezzel tehát félbeszakítja azt a folyamatot, melyet megkezdett és önként megszünteti a védett jogtárgy veszélyeztetését. Érdekes véleményt fogalmaz meg Pintér Jenő ezzel kapcsolatban. Szerinte, mivel az önkéntes elálló nem a kísérlet miatt, hanem kizárólag a maradékbűncselekmény tekintetében lesz büntethető, megszűnik az olyan cselekmény kísérleti jellege, amely az önkéntes elállás folytán marad abba. Az eredetileg megtámadott tárgyat veszélyeztető cselekményt nem, csak egy minőségileg más, befejezett büntettet kell a jogalkalmazónak értékelnie, feltéve persze hogy van maradékbűncselekmény.⁹⁴ Az önkéntes elállással a veszélyeztető helyzet megszűnik, Pintér véleménye szerint ez esetben a kísérlet egyik kategóriája is megszűnik, gyakorlatilag többé nem létezik. Azt az álláspontját, mely szerint a kísérlet közvetlen veszélyt hoz létre, e pontban sem adja fel. Véleménye szerint az olyan kísérleti cselekmény esetében is, amely önkéntes elállás folytán szakad félbe, akad el, még ekkor is elindult egy mozgó folyamat, amely habár feltételezi a tettes további ténykedését, közvetlen veszélyként értékelhető.⁹⁵ Álláspontom szerint ez a meglátás téves. Amennyiben a cselekmény folytán kialakult veszély nem rendelkezik a közvetlen veszély fogalmi elemeivel, nem beszélhetünk közvetlen veszélyről, pusztán azért mert a cselekmény kísérleti szakba jutott. Minden esetben vizsgálat tárgyává kell tenni, hogy kialakult-e helyzetre és személyre konkretizált veszély, melynél a sérelem bekövetkezésének valószínűsége nagy. Véleményem szerint az önkéntes elállásnál a legritkább esetben valósulhat meg ez. Az önkéntes elállás és eredményelhárítás okán abbamaradt cselekmény kísérleti jellegét tagadni nem szabad. Ennek magyarázata éppen a veszély, és a kísérlet objektív jellege, tehát hogy a külvilágban létezik, illetőleg hogy a kísérlet egy bűncselekmény megkezdése és be nem fejezése, mely a cselekmény veszélyességét adja. Az önkéntes elállás során is meg kell állapítani, hogy a tettes a törvényi tényállás megvalósítását ez esetben is megkezdte, így a jogtárgy veszélyeztetése is adott volt, azonban a befejezettség éppen egy azzal ellentétes magatartása, önkéntes elhárítása során marad el.

Az önkéntes eredményelhárítás és a veszély kapcsolatáról Pintér nem ír, bár feltételezhető, hogy itt is helyénvalónak találná, hogy minden esetben létrejött ezzel kapcsolatban a közvetlen veszély. Itt vissza kell utalnom a befejezetlen közeli és befejezett távoli kísérletnél tett

⁹⁴ PINTÉR i.m. 141–142.

⁹⁵ Uo. 143.

megállapításaimra. Ebben az esetben sem lehet kategorikusan kijelenteni a közvetlen veszély fennálltát.

A kísérlethez hasonlóan a törvény az előkészületnél is büntetlenséget biztosít az önkéntes visszalépés okán, amennyiben maradékbűncselekmény nem valósult meg. Álláspontom szerint az előkészülettől való önkéntes visszalépés kapcsán a veszély ismételt vizsgálata szükségtelen, hiszen a törvény által büntetni rendelt előkészület kapcsán a korábban kifejtettek szerint kizárólag távoli veszélyeztetés valósulhat meg.

5.2.2. Az alkalmatlanság és a veszély

A hatályos Btk. a kísérlet alkalmatlansága kapcsán alkalmatlan tárgyon, alkalmatlan módon és alkalmatlan eszközzel való elkövetés között differenciál.⁹⁶

Az alkalmatlan kísérlet az elkövető a szándékolt cselekményt – tévedése okán – elkövetésre alkalmatlan tárgyon, az elkövetésre alkalmatlan eszközzel, illetve alkalmatlan módon hajtja végre. A tárgy, eszköz, mód alkalmatlansága az elkövetett cselekmény objektív veszélyességét befolyásoló körülmény.⁹⁷ Tokaji Géza szemléletesen mutat rá, hogy az alkalmatlan kísérletben egy fordított irányú ténybeli tévedés rejlik, hiszen az elkövető tévesen azt feltételezi, hogy a tárgy, eszköz (és mód) alkalmas a cselekmény véghezvitelére, holott valójában alkalmatlan. Véleménye szerint ennek megítélésénél vita tárgyát képezi, hogy az elkövető személyi veszélyességét, avagy a cselekmény objektív veszélyességének vizsgálatából induljunk ki.⁹⁸

A jogirodalomban az objektivista irányzat képviselői amellet tették le voksukat, hogy az alkalmatlan kísérlet vizsgálata körében azt szükséges górcső alá venni, hogy az elkövető által kifejtett tevékenység milyen mértékben veszélyeztette a védett jogtárgyat. Ennek alapján tettek különbséget abszolút és relatív alkalmatlan kísérlet között.⁹⁹ Véleményük szerint az abszolút alkalmatlan kísérlet a veszélyeztetés hiánya okán nem büntethető. A szubjektivisták ezzel szemben elvetik az abszolút és relatív alkalmatlan kísérlet közötti distinkciót. Nézetük fókuszpontjában a szándék áll, mely amennyiben megnyilvánul, büntetendővé válik.¹⁰⁰ E két véglet között alakult közvetítő iskola nézete szerint abszolút alkalmatlan eszközzel, módon, illetve tárgyon nem követhető el kísérlet, de relatív alkalmatlanság esetén döntőnek nem az

⁹⁶ 2012. évi C. 10. § (3)

⁹⁷ POLT Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár – 1. kötet*. Budapest, Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, 2013. 87.

⁹⁸ TOKAJI Géza: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984. 318.

⁹⁹ BUSCH i.m. 302.

¹⁰⁰ Uo. 302.

alkalmasságot, hanem a védett jogtárgy veszélyeztetését vizsgálták. E nézet képviselői a hazai jogban Wlassics, Fayer, illetve Baumgarten.

Milyen következtetések vonhatók le az alkalmatlanság és a veszély kapcsolatára nézve?

Először is egyetértek azokkal a jogirodalmi álláspontokkal, melyek különbséget tesznek abszolút és relatív alkalmatlanság között, hiszen e jelleget álláspontom szerint a büntetés kiszabása során értékelni kell. Erre lehetőséget is ad a jogalkotó, mikor a jogkövetkezmények tekintetében a büntetés mellőzésére és korlátlan enyhítésére is lehetőséget ad.

Abszolút alkalmatlanságon azt értem, mikor az adott eszközzel, az adott módon és adott tárgyon semmilyen körülmények között nem hajtható végre a bűncselekmény. Ennek megítélése egyszerű, mivel ekkor véleményem szerint jogtárgy veszélyeztetés egyáltalán nem valósul meg, így nem jön létre a büntetőjog által értékelt veszély. Ám a kísérlet büntetendővé nyilvánításának egyik konstitutív eleme a magatartás veszélyessége. Álláspontom szerint tehát amennyiben egy cselekmény eljut valamely bűncselekmény törvényi tényállásának szakába, hordoznia kell valamilyen veszélyt. E pontban tehát vagy tagadom az abszolút alkalmatlan kísérlet kísérleti jellegét (veszély hiánya okán, mivel az elengedhetetlen feltétel), vagy be kell látnom eddigi fejtegetéseim hibáját, miszerint a kísérlet minden esetben veszélyességet hordoz magában. Mi lehet tehát a megoldás?

Véleményem szerint, ha a cselekmény által a sérelem vagy veszély létrehozásának lehetősége bármilyen oknál fogva kizárt (abszolút alkalmatlanság), a tevékenységet objektíve nem lehet veszélyesnek tekinteni, hiszen azt az objektív, a külvilágban lejátszódó emberi cselekvés teremti meg. A jogirodalomban számos példát állítanak az abszolút alkalmatlanság esetére, mint például az üres zsebből való lopás, vagy ha a tettes méreg helyett cukrot tesz a potenciális sértett poharába. Ám amennyiben e cselekmények kísérleti jellegét tagadnám és ennek okán mérlegelés nélkül büntetlenséget kellene biztosítani az elkövetőnek, bizonyosan hihetnénk-e abban, hogy a büntetőjog céljaként megfogalmazott generális és speciális prevenció ezáltal megvalósult? Nem hiszem. Amellett tehát, hogy a szándék, a bűnös gondolat a jogalkotó számára mindig érintetlen terület kell, hogy maradjon, ez esetben viszont mérlegelési jogot kell adni a jogalkalmazónak, hogy maga döntsön egy alkalmatlan kísérlet büntetendősége felett. Erre a törvény lehetőséget ad. Kis túlzással akár azt is állíthatjuk, minthogy létezik a törvény által nem büntetendő előkészület, ez esetben létezhet nem büntetendő kísérlet is, hiszen a büntetés mellőzését engedi a jogalkotó. Amennyiben ez megtörténik, a bíró ezáltal ítéletet mond a cselekmény veszélyessége felett, mégpedig hogy az nem lépett be a büntetőjog számára

releváns veszély kategóriájába. Mindezt a hazai joggyakorlat meg is teszi. Az ún. abszolúte alkalmatlan eszközzel elkövetett kísérletet a judikatúra már régebb óta – társadalomra veszélyesség hiánya okán – nem tekinti bűncselekménynek.¹⁰¹ A közelmúltban a hazai bírói gyakorlatban az addig kialakított gyakorlatot új, helyes gyakorlat váltotta fel, mely szerint immár az abszolúte alkalmatlan tárgyon elkövetett kísérletet sem tekinti – az elkövetési tárgy, mint tényállási elem hiánya miatt – bűncselekménynek.¹⁰²

Azonban a hazai joggyakorlat nem tekinti alkalmatlan kísérletnek az ún. „ott nem lévő elkövetési tárgy” esetét, amikor is a lopási vagy rablási cselekmény megkezdése után derül ki a tettes számára, hogy az elvenni kívánt elkövetési tárgy nincs a helyszínen.¹⁰³

Relatív alkalmatlanságon azt értem, mikor az adott eszközzel, módon és tárgyon az adott körülmények között nem követhető el a bűncselekmény. A relatív alkalmatlanság okán a veszélyeztetés széles skálája megvalósulhat, így egyértelmű válasz a veszély milyenségére nem adható, ám azt bizonyossággal lehet állítani, hogy ez esetben a kísérlet hordoz magában veszélyt. Tehát amennyiben az elkövetési magatartás, így a tárgy, az eszköz vagy a mód noha (relatív) alkalmatlan, ám ez az alkalmatlanság nem zárja ki a jogtárgy veszélyeztetését, létrejön a veszély, mely lehet akár távoli vagy közeli. Ez esetenként vizsgálat tárgyát képezi.

6. Összegzőképpen

„A veszély gondolat megjelenése a büntetőjogban haladó vonás volt, mert a represszió gondolatával szemben nagyobb a hangsúlyt adott a prevenciónak. A pusztán megtorlásra épített büntetőjogot csak a megtörtént büntett elkövetőjének megbüntetése érdekli; a veszélyeztetést pönalizáló büntetőjog meg akarja előzni, hogy a súlyosabb büntettek elkövetésére sor kerüljön. A veszély elkerülésének célkitűzése (a prevenció) szükségképpen feltételezi bizonyos óvatossági, veszélycsökkentő magatartási szabályok létezését; ezekre figyelmeztet a törvényi tényállás, és ezek megsértésének a szankciója a büntetés.”¹⁰⁴ – írta Székely János 1959-ben. E haladás eredményeként mára a veszélyeztetési tényállások száma folyamatosan nő. Mindezt a társadalomban lévő veszélyforrások ezzel egyenes arányú növekedése indukálja. Ennek okán

¹⁰¹ például BH1977. 522., BH2007. 174.

¹⁰² EBH2012. B.4.

¹⁰³ például BH1995. 84., EBH2000. 290.

¹⁰⁴ SZÉKELY i.m. 171.

éreztem szükségességét a veszély fogalmának vizsgálatára, az egyes kategóriák pontos definiálására és a köztük lévő különbségtételre. A dolgozatom megírásának célja egy koherens rendszer kiépítése volt. Mindez nem ok nélkül. Kutatásom során ugyanis sokszor tapasztaltam következetlenséget a fogalmak használatában, illetve, hogy különböző szerzők különböző tartalmakkal töltik meg a veszély egyes fajtáit, melyek a legritkább esetben egyeznek, holott a gyakorlati relevanciája ennek óriási. Míg a sértő eredmény léte mindenki számára nyilvánvaló, addig egy veszélyeztetési bűncselekmény kapcsán a bíróságnak minden esetben vizsgálnia kell a veszély minőségét: létrejött-e egyáltalán a büntetőjog számára releváns veszély? Kialakult-e a foglalkozási szabályszegés okán kvalifikált veszély? Korábban kifejtett véleményemet itt csak ismételni tudom, mely szerint a veszély minőségének megállapításában kulcsszerepe a szakértőnek van, aki saját szaktudása segítségével állapítja meg, hogy adott esetben a terhelt magatartása kapcsán milyen nemű veszélyeztetés jött létre. Azonban az eljáró bíróságnak ítéletében minden esetben tényként kell megállapítania egy veszély minőségét. Kutatásom során úgy éreztem, hogy a veszély kérdése, a kategóriák pontos és következetes használata sokszor háttérbe szorul az ítéletekben. A feladatomban így az elvi szinten való vizsgálódást, a rendszerezést tekintettem, mely talán segítséget nyújthat a gyakorlatnak a veszély minőségének meghatározása, így az adott cselekmény tényállásszerűségének vizsgálata során. A kísérlet és az előkészület veszélyességének vizsgálata kapcsán arra törekedtem, hogy elhelyezzem az Általános Rész által büntetni rendelt veszélyt a korábban ismertetett rendszerben. Gyakorlati haszna ennek a büntetéskiszabás körében van. Az előkészület, illetve a kísérlet vizsgálata kapcsán a jogalkalmazó a veszély mennyiségének függvényében ugyanis értékelheti az adott stádiumot enyhítő vagy nyomatékos enyhítő körülményként, illetve adott esetben élhet a kétszeres leszállás lehetőségével. A veszély mennyiségének vizsgálata tehát ebben az esetben is szükséges és elmaradhatatlan.

Irodalomjegyzék

Könyvek

ANGYAL Pál: A veszélyfogalom a büntetőjogban. In: Dr. Lukinich Imre (szerk): *Értekezések a Filozófiai és Társadalmi Tudományok köréből V. kötet*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1942.

BALOGH Ágnes: *Az egészség védelme a büntetőjogban PhD-értekezés*. Pécs, 2006.

BALOGH Ágnes – TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog – Általános rész*. Budapest, Osiris Kiadó Kft., 2010.

BÁRD Károly - GELLÉR Balázs - LIGETI Katalin - MARGITÁN Éva - WIENER A. Imre: *Büntetőjog - Általános rész*. Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 2002.

BAUMGARTEN Izidor: *A kísérlet tana*. Budapest, Weiszmann testvérek könyvnyomdája, 1885.

BÉKÉS Imre: *A gondatlanság a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1974.

BELOVICS Ervin - MOLNÁR Gábor - SINKU Pál: *Büntetőjog II. - Különös rész a 2012. évi C. törvény alapján*. Budapest, HVG- Orac Lap- és Könyvkiadó, 2012.

BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog - Általános rész*. Budapest, HVG Orac Kiadó, 2012.

DEZSŐ László: *Az orvos büntetőjogi felelőssége*. Budapest, BM Könyvkiadó, 1979.

ERDŐSY Emil - FÖLDVÁRI József - TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog - Különös rész*. Budapest, Osiris kiadó, 2007.

FINKEY Ferencz: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1914.

FÖLDVÁRI József: *Az egység és halmazat határesei a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1962.

FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog - Általános Rész*. Budapest, Osiris Kiadó, 2006.

HELLER Erik: *A magyar büntetőjog általános tanai*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1945.

HORVÁTH Tibor: *Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965.

HORVÁTH Tibor – NAGY Ferenc: *Büntetőjog - Különös rész I*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 1997.

IRK Albert: *A magyar anyagi büntetőjog*. Pécs, Dunántúli Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda Rt, 1928.

PINTÉR Jenő: *A veszély fogalma és jelentősége a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965.

POLT Péter (szerk.): *Új Btk. kommentár – 1. kötet*. Budapest, Nemzeti Közszerződési és Tankönyv Kiadó, 2013.

SCHNIERER Aladár: *A büntetőjog általános tanai*. Budapest, Franklin Társulat, 1882.

TOKAJI Géza: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1984.

VÁMBÉRY Rusztem: *Büntetőjog*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1913.

VISKI László – IMRE Iván – TERNAI Zoltán: *Közúti közlekedési balesetek elbírálása*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1963.

WIENER A. Imre (szerk.): *Büntetendőség, büntethetőség - büntetőjogi tanulmányok*. Budapest, Közgazd. és Jogi Kvk. : MTA Állam- és Jogtud. Int., 1997.

Folyóiratok

BALOGH Ágnes: A veszély fogalmának értelmezése a büntetőjogban. *Rendészeti szemle*, 2007, 9. sz.

GELLÉR Balázs: Új bűncselekmény? „Foglalkozás körében elkövetett segítségnyújtás gondatlan elmulasztása” Az orvos büntetőjogi felelősségének alapkérdései. *Med. Et Jur.*, 2012, 2. sz.

KÁDÁR Miklós: A gondatlan bűnösség és a gondatlanságból elkövetett bűncselekményekért való felelősség. *Jogtudományi Közöny*, 1961, 1-2.sz.

KERESZTY Béla: Két javaslat a közlekedési bűncselekmények kodifikációjához. *Magyar Jog*, 2005/5.

SZÉKELY János: Egyes veszélyeztető bűncselekményekről. *Jogtudományi közlöny*, 1954/4.

TÓTH-ZSÁMBOKI Judit az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatos problémákról. *Iustum Auquum Salutare*, V. 2009/4.

Jogsabályok, határozatok

2012. évi C. törvény

3/2013. számú Büntető Jogegységi határozat

Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. számú módszertani levele – A testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről. *Egészségügyi Közlöny*, 1998/7.

Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 2. számú módszertani levele – A testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről. *Egészségügyi közlöny*, 1977/23.

EBH2000. 290.

EBH2010. 2117.

EBH2010. 2207.

EBH2012. B.4.

BH1977. 522.

BH1981. 85.

BH1991. 268.

BH1995. 84.

BH1996. 72.

BH1996 132.

BH1997. 566.

BH2001. 3.

BH2003. 312.

BH2006. 40.

BH2006. 72.

BH2006. 77.

BH2007. 174.

BH2008. 1.

BH2010. 57.

BH2013. 203.

BH2014. 67.

Bfv.II.473/2008/5

B.1361/2005/70

Pesti Központi Kerületi Bíróság 12.B.29.977/2008/86.

Lezárva: 2014. október 30.